

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ดังรายละเอียดที่นำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา
 - 1.2 แนวคิดและหลักการทางการบริหารการศึกษา
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียน
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียน
 - 2.1.1 ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 2.1.2 ปัจจัยด้านความพร้อมของผู้เรียน
 - 2.1.3 ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมผู้เรียน
 - 2.1.4 ปัจจัยด้านสนับสนุนสื่อ และแหล่งเรียนรู้
 - 2.1.5 ปัจจัยด้านสนับสนุนจากผู้ปกครอง
3. คุณภาพผู้เรียน
 - 3.1 ความหมายของคุณภาพผู้เรียน
 - 3.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับคุณภาพผู้เรียน
 - 3.3 มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ
 - 3.4 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน
4. สภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6
 - 4.1 ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาเขตจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษานั้นถือเป็นการกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สนองการกระจายอำนาจทางการศึกษา ในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารบุคคล ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาดังนี้

หวน พันธุพันธ์ (2551, น. 4) การบริหารการศึกษา หมายถึงการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของครูใหญ่ร่วมกับครูน้อยในโรงเรียน อธิการบดีร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่างๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดการสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย

เสรีรัตน์ และคณะ (2551, น.444) การบริหารการศึกษา จึงหมายถึง กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล อย่างมีศาสตร์และศิลป์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความสามารถ ความเป็นคนดี และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมแห่งการเรียนรู้

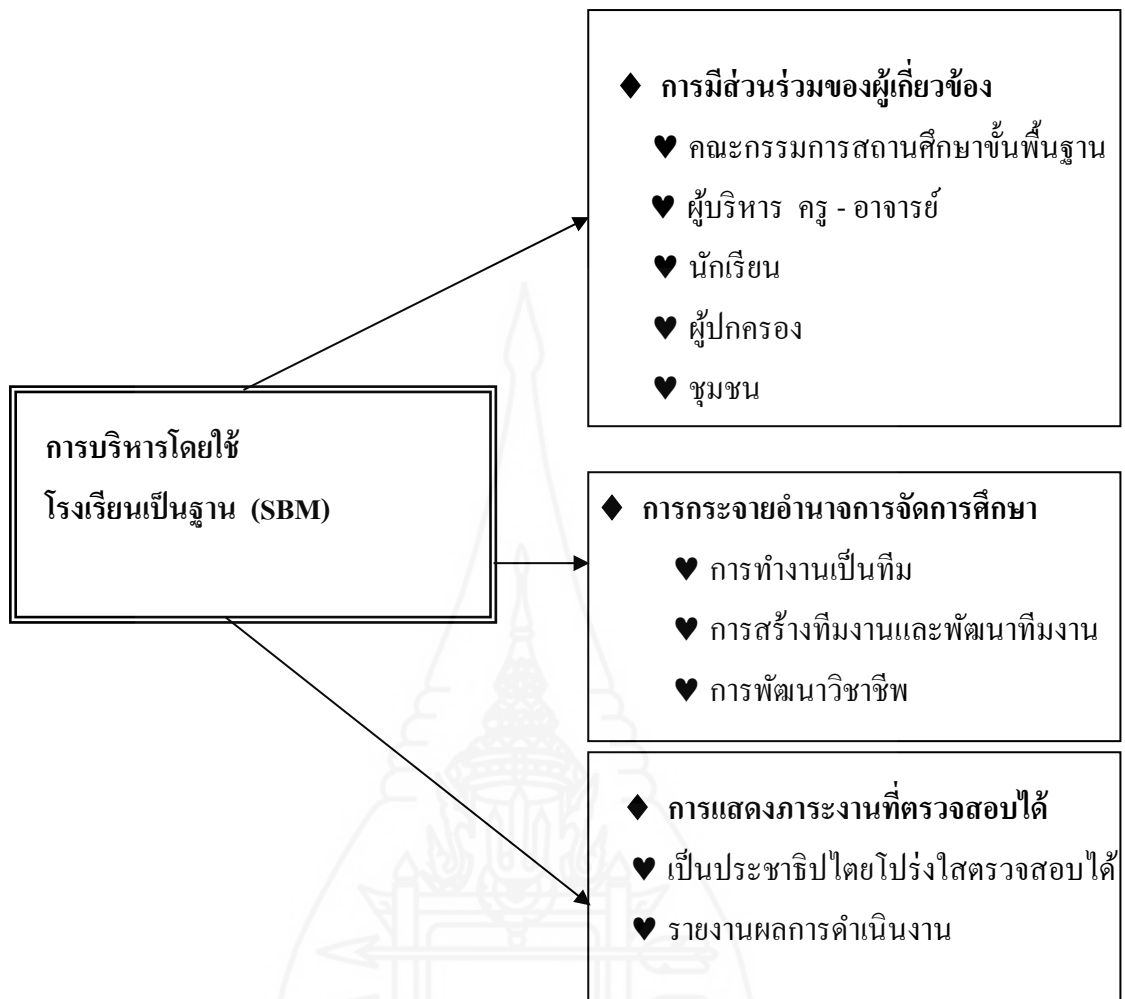
เลิศดาว กลิ่นศรีสุข (2553, น.1) การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่

กล่าวโดยสรุป การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นไปตามนโยบายและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามที่สถานศึกษากำหนดไว้

1.2 แนวคิดและหลักการทางการบริหารสถานศึกษา

1.2.1 แนวคิดของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในหมวด 5 มาตรา 39 และมาตรา 40 กระทรวงได้กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้โรงเรียนทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นองค์กรคณะบุคคลทำหน้าที่ในการบริหารโดยทำให้โรงเรียนเป็นฐานหรือศูนย์กลางของการบริหาร และจัดการศึกษาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนที่จะสร้างคุณค่า ความรับผิดชอบ ความผูกพัน ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน นัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญ ในกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาครู – อาจารย์ นักเรียนและผู้ปกครอง ชุมชน ในการตัดสินใจบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียนไปสู่ทิศทางเป้าหมายที่ต้องการ คือ คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

นิติกรณีนันท์วงศ์ชนะ (2554, น.3) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ทางการบริหารและการจัดการศึกษา ที่กระจายอำนาจในการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้โรงเรียนมีอำนาจอิสระคล่องตัวในการตัดสินใจดำเนินการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนภายใต้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของโรงเรียน และการแสดงภาระงานที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียน

ภาพที่ 2.1 แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ที่มา: นิติกรณั ถันท่วงศ์ชนะ. (2554). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School – Based Management: SBM)

Cheng Yin Cheng (1996 อ้างถึงใน อับดุลเลาะ อาแด 2551, น.14) ได้กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ผู้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ผู้ปกครองชุมชน มารวมตัวเป็นคณะกรรมการโรงเรียน ได้มีโอกาสร่วมกันจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิผลสูงขึ้นและได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Wohlstetter and Morhman (1995 อ้างถึงใน ชูชาติ แปลงล้วน 2551, น.14) ได้กล่าวถึงทางการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้ประสบความสำเร็จโดยมีหลักดำเนินงานดังนี้

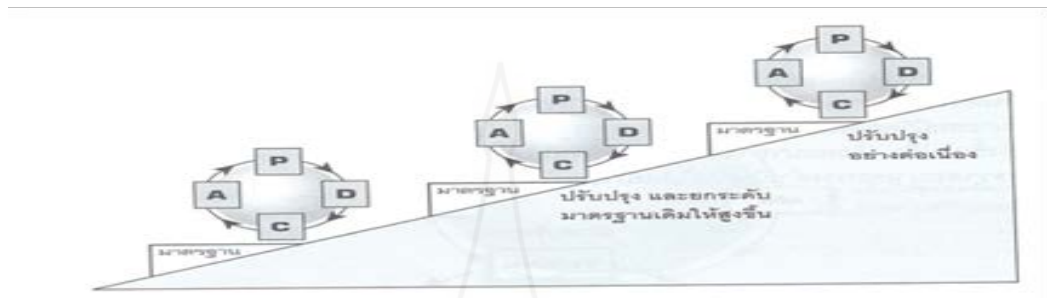
1. การกระจายอำนาจให้โรงเรียนอย่างแท้จริงและโรงเรียนต้องกระจายความรับผิดชอบและอำนาจการตัดสินใจให้ทีมงานต่างๆ ในโรงเรียนอย่างทั่วถึง
2. เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารโดยองค์คณะบุคคล ในการปฏิบัติงานเน้นการทำงานเป็นทีมและการสร้างทีมงานที่มีคุณภาพ
3. มุ่งพัฒนาบุคลากร ทั้งการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งการพัฒนาคณะกรรมการโรงเรียน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งเรื่องการจัดการเรียนการสอนและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและจัดการศึกษา สารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการวางแผนและการตัดสินใจสั่งการ
5. ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความสามารถ โรงเรียนที่จะประสบผลสำเร็จมักจะมีผู้บริหารที่มีความสามารถในการเป็นผู้นำ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนคือผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) การเป็นผู้นำ (Leader) และผู้สนับสนุน (Supporter) เป็นผู้นำนวัตกรรม(Innovations) เข้าสู่โรงเรียนและเป็นผู้ผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้ก้าวหน้า
6. การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ที่ชัดเจน วิสัยทัศน์ต้องเกิดจากการร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียนและรับรู้ร่วมกัน เพราะวิสัยทัศน์คือทิศทางการบริหารจัดการของโรงเรียน
7. การให้รางวัล โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานควรได้รับรางวัลจากกระทรวงศึกษาธิการ อาจได้รับการยกย่องชมเชยหรือการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อให้กำลังใจแก่โรงเรียน โรงเรียนควรให้รางวัลแก่ทีมงานหรือหน่วยงานภายในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้วย

กล่าวโดยสรุป การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียนโดยตรง โรงเรียนจะมีอำนาจ ความเป็นอิสระและมีความอิสระคล่องตัวในการตัดสินใจในการบริหารงาน โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมกันบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

1.2.2 กระบวนการทำงานเชิงระบบ (PDCA)

วิญญู ทรัพย์สมบัติ และคณะ (2553) ได้กล่าวถึง กระบวนการทำงานเชิงระบบ (PDCA) ถือเป็นวงจรบริหารงานคุณภาพ ซึ่งในการบริหารได้นำวงจรการทำงานเชิงระบบ

(PDCA) นี้มาประยุกต์ใช้เพื่อการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ทุกครั้งที่วงจรหมุนครบรอบก็จะเป็นแรงส่งให้หมุนในรอบต่อไป วิธีการใหม่ๆ ที่ทำให้เกิดการปรับปรุงก็จะถูกจัดทำเป็นมาตรฐานการทำงานซึ่งจะทำให้การทำงานมีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

ภาพที่ 2.2 วงจรกระบวนการทำงานเชิงระบบ (PDCA)

ที่มา : วิษณุ ทรัพย์สมบัติ และคณะ (2553). การจัดระบบบริหารและสารสนเทศทางการศึกษา

จากรูปภาพที่ 2.2 เห็นกระบวนการทำงานของวงจร PDCA ที่แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตาม 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการวางแผน (Plan) การวางแผนที่ดีช่วยให้สามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตช่วยลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัตถุดิบ ชั่วโมงการทำงาน เงิน เวลา ฯลฯ และช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบันพร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต
2. ขั้นตอนการปฏิบัติ (DO) ขั้นตอนการปฏิบัติเป็นการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่
3. ขั้นตอนการตรวจสอบและประเมินผล (Check) การตรวจสอบและการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่ทำให้เราทราบว่า การปฏิบัติในขั้นที่สองสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งสำคัญก็คือ ต้องรู้ว่าจะตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนถัดไป
4. ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนา (Act) ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสมจะพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐานพร้อมทั้งหาวิธีการที่จะ

ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น และ กรณีที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์และพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไร ต่อไปนี้ เช่น มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้

ภุทธวี วิทยานุรักษ์รักษาศิริ (2556, น.2) ได้กล่าวถึงการนำ PDCA cycle มาใช้ ในกระบวนการปฏิบัติงานจะอย่างไรเพื่อให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ ทำอย่างไรให้บุคลากรในองค์กรมีความเข้าใจและ ตระหนักในการนำ PDCA cycle มาใช้ขับเคลื่อนสำหรับการปฏิบัติงานของตน ซึ่งได้อธิบายนิยามของ PDCA cycle ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. P (Plan) P = Priority & Purpose & Plan ก่อนจะทำงานเราต้องรู้ว่า เราจะให้ใครทำ (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) ทำเมื่อไหร่ & มีเวลาเท่าไร (When) ทำอย่างไร (How) ภายใต้งบประมาณเท่าไร (How much) ให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Purpose) ซึ่งคนที่เป็หัวหน้าทีม จำเป็นต้อง Priority งานทุกๆ งาน ต้องกำหนดเป้าหมาย (Purpose) ของแต่ละงานไว้ชัดเจน แล้วจึงทำการวางแผนงาน (Plan)

2. D (Do) D = DO = Directing & Organizing สิ่งที่ต้องทำในฐานะหัวหน้าทีมงานก็คือ การระมัดระวังในการนาทีม (Directing) ซึ่งจะเกี่ยวข้อง กับเรื่อง วิธีการสื่อสาร การจูงใจให้ทีมงานอยากทำงานและหัวหน้าทีมยังต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้กับทีมงานด้วย รวมถึง ต้องมีการจัดกำลังคน และจัดเตรียมทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน (Organizing)

3. C (Check) C = Check & Control & Continue หัวหน้าทีมงาน จะต้องเป็นผู้รับรู้ผลของการตรวจสอบงาน (Check) ของส่วนงานในสังกัดทั้งหมด เพื่อจะได้ทำการ เป็นผู้ประสานงานนำข้อมูล ไปใช้ในการควบคุม (Control) ให้ผลงานเป็นตามแผน และหัวหน้างานยังจำเป็นต้องดำเนินการ ติดตาม ตรวจสอบงาน และควบคุมผลงาน อย่างต่อเนื่อง (Continue)

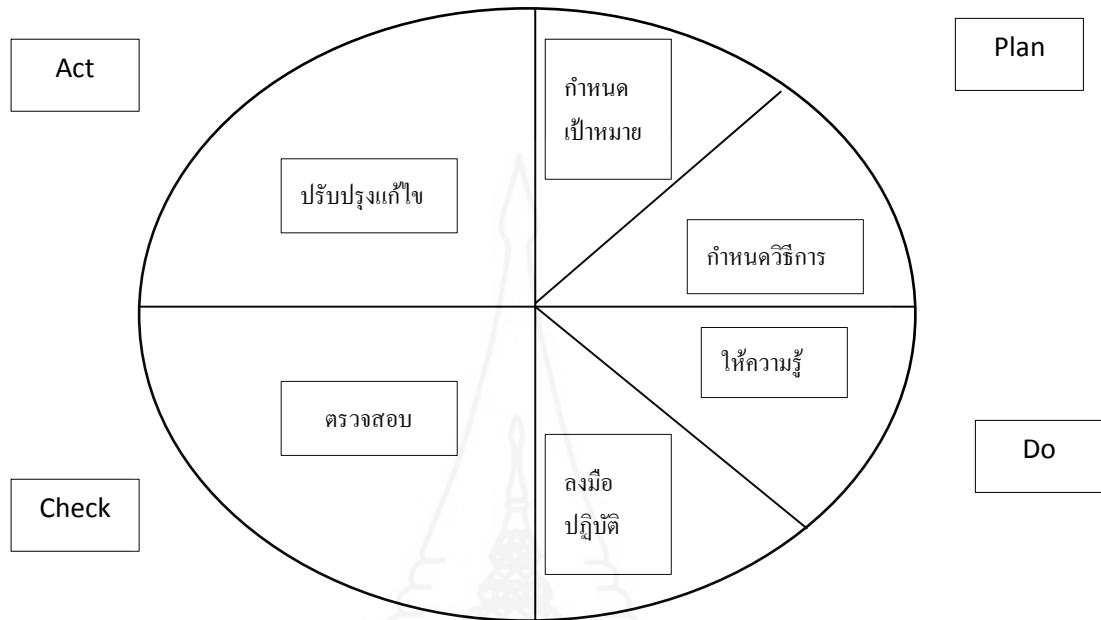
4. A (Act) A = Adjust plan & Action to improvement หัวหน้าทีมงาน จะต้องทำการปรับแผนงาน (Adjust plan) โดยเน้นในประเด็นวิธีการ และในกรณีที่ทำได้ตามแผนที่กำหนดไว้หัวหน้าทีมงานจำเป็นที่จะต้องทำการ สั่งการให้ทุกฝ่าย ตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้น เพื่อที่องค์กรจะได้พัฒนาต่อไปไม่สิ้นสุด (Action to improvement)

Ishikawa K (1985 อ้างถึงใน ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ 2554, น. 32-33) ได้กล่าวถึงวงจรคุณภาพในการปฏิบัติงานไว้ 6 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย และจุดประสงค์
2. กำหนดวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
3. ให้ความรู้ในการดำเนินงานหรือฝึกอบรม
4. ลงมือปฏิบัติ

5. ตรวจสอบผลการดำเนินงาน

6. ปรับปรุงแก้ไข

ภาพที่ 2.3 แสดงวงจรคุณภาพในการปฏิบัติงาน 6 ขั้นตอนตามแนวคิดของอิชิกาวา

(Ishikawa K, 1985)

ที่มา : ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2554). ทักษะการบริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการตามกระบวนการ PDCA ของผู้บริหารโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการทำงานเชิงระบบ (PDCA) เป็นกระบวนการทำงานที่เป็นวงจรต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายคือการปรับปรุง พัฒนาการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้นต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด ผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอนที่ทำงานสัมพันธ์กันคือ ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan-P) ขั้นที่ 2 การดำเนินการตามแผน (Do-D) ขั้นที่ 3 การตรวจสอบ (Check-C) ขั้นที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขปัญหา (Act-A)

1.2.3 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลไว้ 10 หลัก ได้แก่ หลักการตอบสนอง (Responsiveness) หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (Efficiency/Value for money) หลักความเสมอภาค (Equity) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ

(Accountability) หลักเปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) และ หลักนิติธรรม (Rule of Law)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2554, น.1) ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ไว้ ซึ่งประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้ 1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หลักประสิทธิผล (Effective) และหลักการตอบสนอง (Responsive) 2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วยหลักการรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หลักความเปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หลักนิติธรรม (Rule of Law) และหลักความเสมอภาค (Equity) 3) ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วยหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และ หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented) 4) ความรับผิดชอบต่อการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วยหลักคุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics)

UNESCAP (United Nation Economic and Social Commission for Asia and the Pacific) ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 8 หลักการคือ 1) การมีส่วนร่วม (participatory) คือการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งชายหญิง คือ การตัดสินใจที่สำคัญในสังคมและสร้างความสามัคคี 2) การปฏิบัติตามกฎหมาย (rule of law) คือต้องการความถูกต้อง ตามกรอบของกฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติ 3) ความโปร่งใส (transparency) คือการตรวจสอบความถูกต้อง 4) ความรับผิดชอบต่อสังคม (responsiveness) คือความรับผิดชอบต่อประชาชนเป็นการพยายามให้คนทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการทำงาน 5) ความสอดคล้อง (consensus oriented) 8nvความสอดคล้องต้องกันเป็นการกำหนดและสรุปความต้องการในสังคม 6) ความเสมอภาค (equity and inclusiveness) คือความเสมอภาคเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับจากรัฐบาล 7) การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (effectiveness and efficiency) เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรอื่นๆที่มีอยู่ โดยการผลิตและจำหน่ายเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า8) การมีเหตุผล (accountability)เป็นความต้องการในทุกสังคม ประชาชนทุกคน ต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อ การกระทำของตนด้วยเหตุด้วยผลที่สมเหตุสมผล

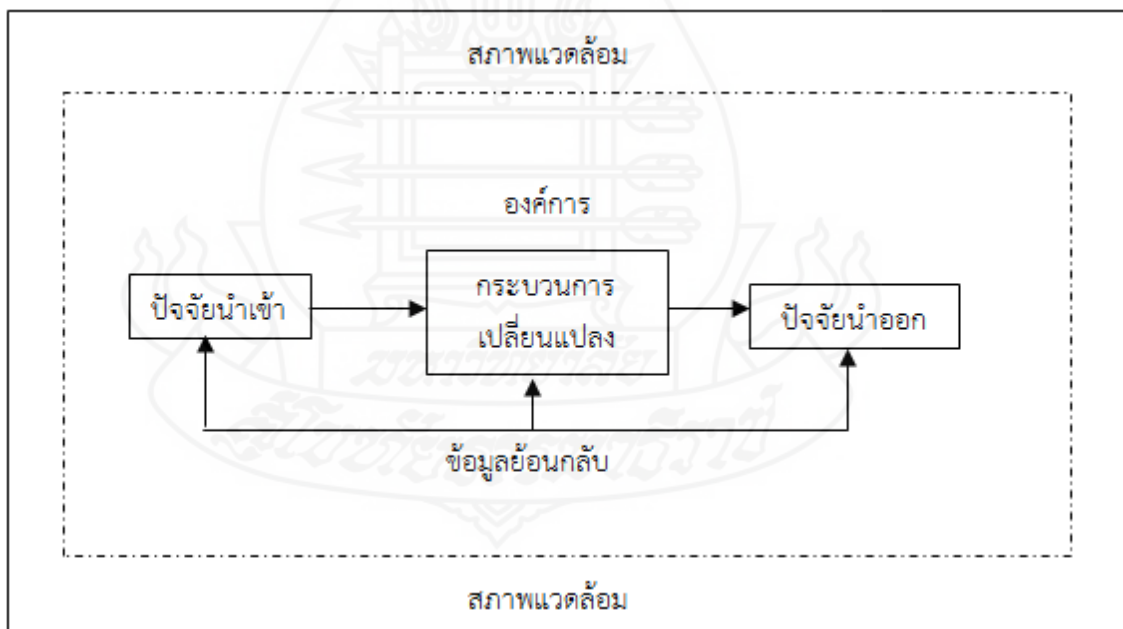
กล่าวโดยสรุปว่า องค์ประกอบของธรรมาภิบาลจะประกอบไปด้วย 4 หัวข้อหลักและข้อย่อยต่างๆ ดังนี้1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ประกอบด้วยหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักการตอบสนอง 2) ค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักการรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ หลักความเปิดเผย/โปร่งใส หลักนิติธรรม หลักการปฏิบัติตามกฎหมาย และหลักความเสมอภาค 3) ประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการกระจายอำนาจ

และหลักการมีส่วนร่วม 4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร ประกอบด้วยหลักคุณธรรม/จริยธรรม และหลักความรับผิดชอบ

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียน

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียน

ลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenburg & Ornstein, 2012) ได้กล่าวถึงการบริหารการศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดมองว่าองค์การทางการศึกษาทั้งในระดับกระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเป็นหน่วยงานในการขับเคลื่อนการศึกษา และมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกอยู่ตลอดเวลา ในทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดตั้งอยู่บนฐานความคิดว่า องค์การเป็นระบบหนึ่งๆ ที่ประกอบด้วยชุดขององค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์การร่วมกัน ชุดขององค์ประกอบดังกล่าวมี 5 ประการดังนี้ 1) ปัจจัยป้อนเข้า (inputs) 2) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformational process) 3) ปัจจัยป้อนออก (outputs) 4) ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) และ 5) สภาพแวดล้อม (environment)

ภาพที่ 2.4 การบริหารการศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด ตามทัศนะของลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์

ที่มา : Lunenburg, F. C. & Ornstein, A. C. (2012). *Educational administration*. 6th ed.

Wadsworth, Cengage Learning, p. 21.

จากภาพที่ 2.4 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของชุดองค์ประกอบทั้ง 5 ในการบริหารการศึกษาเชิงระบบแบบเปิดได้ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า (inputs) องค์การที่เป็นเชิงระบบดังเช่นสถานศึกษา ได้รับทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมใน 4 ลักษณะ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลสารสนเทศ ทั้งนี้ คน หมายถึง บุคลากรที่เป็นสมาชิกขององค์การ เงิน หมายถึง งบประมาณที่ใช้ในการลงทุนเพื่อการดำเนินการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว วัสดุ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลาย รวมทั้งเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และข้อมูลสารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร หลักสูตร ความรู้ และสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

กระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformation process) ภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับการประสาน และการใช้ทรัพยากรทั้ง 4 ลักษณะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา นั่นคือ พัฒนาให้ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามที่โรงเรียนได้ตั้งความคาดหวังไว้ อันจะส่งผลต่อการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป และผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ก็ต้องดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบภายในองค์การ ทั้งการบริหารจัดการทั่วไป การจัดการเรียนการสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ โดยต้องใช้ความรู้และทักษะการบริหารจัดการที่หลากหลาย ทั้งทักษะในการตัดสินใจ ทักษะการทำงานกับคนอื่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการวางแผน และทักษะที่จะจัดการกับความเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีทักษะการเป็นผู้นำการเรียนการสอน ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในองค์การจะส่งผลต่อเป้าหมายหรือปัจจัยนำออกด้านผู้เรียนทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่

ปัจจัยนำออก (outputs) ภารกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ต้องสร้างความมั่นใจและใช้ทรัพยากรที่มาจากสภาพแวดล้อมในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ในบริบทของสถานศึกษา ปัจจัยนำออกก็คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษา ที่อาจจะปรากฏในลักษณะของผลิตภัณฑ์ผลที่ได้รับ ผลลัพธ์ หรือ ภาพความสำเร็จของระบบการศึกษา ทั้งนี้ลักษณะของปัจจัยนำออกจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานศึกษา แต่ส่วนใหญ่จะปรากฏในลักษณะของผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน สมรรถนะการสอนของครู ความก้าวหน้าของนักเรียนและของครู อัตราการตกซ้ำชั้นการลาออกของครูและบุคลากร การขาดเรียนของนักเรียน การขาดสอนของครู ความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์การ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทศนคติของนักเรียนต่อโรงเรียน และความพึงพอใจของครูในการปฏิบัติงาน

ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ข้อมูลจากปัจจัยนำออกจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับแก่ระบบ และข้อมูลย้อนกลับไม่ว่าในเชิงบวกหรือเชิงลบจะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษาประสบความสำเร็จได้ ถ้าองค์กรได้ข้อมูลย้อนกลับเชิงลบก็สามารถนำมาปรับแก้ไขกระบวนการ หรือปัจจัยนำเข้า หรือทั้งสองส่วน ซึ่งจะส่งผลถึงคุณภาพของปัจจัยนำออกในอนาคตได้

ตารางที่ 2.1 แสดงการบริหารการศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด ตามทัศนะของลูเนนเบอร์เกอร์ และออร์นสไตน์

ทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมใน 4 ลักษณะ (ปัจจัยนำเข้า)	ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน (กระบวนการเปลี่ยนแปลง)
1. คน คือ 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา 1.2 ครูผู้สอน 1.3 ผู้ปกครอง 1.4 นักเรียน	1. การดูแล ควบคุมกำกับและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ของผู้บริหาร 2. การสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของครู 3. การส่งเสริมสนับสนุนบุตรในด้านศึกษา ของผู้ปกครอง 4. ความพร้อมของสภาพร่างกายของนักเรียน และทัศนคติในการเรียน
2. เงิน	5. การจัดสรรทรัพยากรการเงินเพื่อใช้ในการ จัดการเรียนรู้
3. วัสดุอุปกรณ์	6. อุปกรณ์ในการเรียนรู้เพียงพอ เหมาะสมกับ สภาพวิชาและวัยของผู้เรียน
4. ข้อมูลสารสนเทศ	7. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาที่มี คุณภาพ

อนุชิต เอกา คณะจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ.(2015) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพไว้ 7 ปัจจัยดังนี้

ปัจจัยที่ 1 บรรยากาศเปิด คือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน/ห้องเรียน เอื้อต่อการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน มีการนำเข้าสู่บทเรียน เช่น ร้องเพลง เล่นิทาน มีสื่ออุปกรณ์หลากหลายที่สนับสนุนให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ห้องเรียนสะอาด สวยงาม ครูและนักเรียนทำตัวเป็นกันเอง

ปัจจัยที่ 2 ครูเปิด คือ ครูเปิดกว้างให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ได้รับความรู้ใหม่ๆ ทันเหตุการณ์มีการพัฒนาตนเองโดยศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้โอกาสนักเรียนซักถามปัญหาที่สงสัย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ครูมีความพร้อมที่จะทำการสอน มีการใช้คำถามเชิงโต้เถียง เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ปัจจัยที่ 3 สื่อเปิด คือ มีสื่อที่หลากหลายตามความสนใจเด็ก นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ สื่อพร้อมที่จะใช้งานและให้บริการ มีความน่าสนใจเหมาะสมกับเนื้อหา มีการใช้สื่อจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น สื่อต้องมีประสิทธิภาพแปลกใหม่ และนักเรียนมีส่วนในการผลิตและใช้สื่อ

ปัจจัยที่ 4 นักเรียนใฝ่เรียนรู้ คือ ตั้งใจเรียนมีความพร้อมที่จะเรียน มีความกระหายใฝ่รู้ในการเรียนรับผิดชอบเวลาในการจัดกิจกรรม แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม มีทักษะในการทำงาน มีพื้นฐานในเรื่องที่จะเรียน มีความต้องการเรียนรู้ตลอดเวลา/คิดริเริ่มสร้างสรรค์

ปัจจัยที่ 5 ครูใส่ใจ คือ จัดกิจกรรมที่หลากหลาย/กระตุ้นให้เด็กอยากเรียน คอยดูแลให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า สนใจเนื้อหาวิชาที่ถ่ายทอด เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียน ยอมรับความคิดเห็นและความสามารถของนักเรียน ศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ มีการสรุปผลการเรียน/สอดแทรกคุณธรรม จัดกิจกรรมโดยการใช้ปฏิบัติจริง

ปัจจัยที่ 6 ผู้อำนวยการสนับสนุน คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของวิชาวิทยาศาสตร์ ให้การสนับสนุนและหางบประมาณ จัดอบรมครู/หาสื่ออุปกรณ์ให้มีความพร้อมต่อยอดองค์ความรู้เพื่อทำผลงานของครู ให้ขวัญและกำลังใจครูในการปฏิบัติงาน และมีการกำกับติดตามการปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่ 7 แหล่งเรียนรู้ คือ มีแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ/ ในชุมชน เทคโนโลยีทันสมัย พร้อมใช้งาน มีความหลากหลายตามความต้องการ ให้การสนับสนุนในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดแทรกกับเนื้อหา/วัยของเด็ก

UNICEF (2005 อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว 2557, น. 5) ได้กล่าวถึงคุณภาพการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนตามแนวคิดของ ยูนิเซฟซึ่งพิจารณาจาก 4 ประการ ได้แก่ ตัวผู้เรียน สภาพแวดล้อมในการเรียน เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน และผลลัพธ์ ดังนี้

1. ผู้เรียน ที่มีสุขภาพแข็งแรง มีภาวะโภชนาการที่ดี มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ และได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชน
2. สภาพแวดล้อม ที่ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย ป้องกันการคุกคามทางเพศ และมีการจัดหาทั้งทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอเหมาะสม
3. เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างหลักสูตร หนังสือ สื่อ อุปกรณ์การเรียน และทักษะพื้นฐาน โดยเฉพาะการอ่านออก เขียนได้ และการคิดคำนวณ รวมถึงทักษะชีวิตที่เด็กจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพที่ดี ความปลอดภัย ความรู้เรื่องเพศศึกษา การโภชนาการ การป้องกันการติดเชื้อต่างๆ
4. กระบวนการเรียนการสอน ที่ครูเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในบรรยากาศของห้องเรียนนอกห้องเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี ครูมีทักษะการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนและลดช่องว่างความแตกต่างในการเรียนรู้ของผู้เรียนผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องสะท้อนถึงความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการศึกษาของชาติ และการมีส่วนร่วมของสังคม

เช่นเดียวกัน ยูเนสโก (UNESCO, 2005) ได้เสนอว่า การศึกษาที่มีคุณภาพสามารถพิจารณาจากกรอบและตัวชี้วัดการศึกษาที่สะท้อนถึงคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

ตารางที่ 2.2 แสดงกรอบและตัวชี้วัดการศึกษาที่สะท้อนถึงคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดของยูเนสโก (UNESCO)

กรอบพิจารณา	ตัวชี้วัดคุณภาพ
ลักษณะของผู้เรียน	1. นักเรียนมีสุขภาพที่ดี ภาวะโภชนาการที่สมบูรณ์ และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
กระบวนการเรียนการสอน	2. ครูมีคุณภาพในการสอนและมีเทคนิคการสอนที่กระตือรือร้น 3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้นี้ยามชัดเจนโดยครอบคลุมการวัดความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณค่า
เนื้อหาสาระ	4. หลักสูตรสอดคล้องและสนองความต้องการของสังคมและที่พัฒนามาจากความรู้และประสบการณ์ของครูและผู้เรียน

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

กรอบพิจารณา	ตัวชี้วัดคุณภาพ
ระบบ	5. สิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์การศึกษามีเพียงพอเหมาะสม 6. สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นระเบียบ ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ 7. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 8. เคารพและผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น และวัฒนธรรม

ที่มา : รัตนา ดวงแก้ว. (2557). การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2553) ได้เสนอแนวคิดซึ่งเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพดังนี้

ด้านการจัดการเรียนรู้

1. โรงเรียนต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่เป็นจุดเน้น พร้อมทั้งผลักดัน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนออกแบบและจัดการเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ เต็มศักยภาพของผู้เรียน

2. การจัดการเรียนรู้พึงจัดให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เน้นการปฏิบัติจริงทั้งในและนอกห้องเรียน โดยจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของเวลาเรียน

3. ใช้สื่อ เทคโนโลยีที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน และเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ

4. แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน จัดแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนรู้

5. ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำ ทางวิชาการ ตลอดจนการกำกับ ดูแล นิเทศการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และนำผลการนิเทศมาปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนของครู

ด้านการวัดและประเมินผล

ครูทุกคนวัดผลและประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามจุดเน้นด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เน้นการประเมินสภาพจริง

รวิชัย สุกดิษฐ์ (2556, น.23) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย

ปัจจัยที่ 1 ด้านการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน ควรมีการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ที่สนใจให้มาก เป็นประสบการณ์ทางการเรียนการสอน

ความรู้ของครูผู้สอน การถ่ายทอดความรู้ของคุณภาพของการสอน อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย มีทักษะที่ดีต่อนักเรียน มีคุณธรรมและมีความยุติธรรม การตั้งใจและการกระตุ้นเสริมแรงผู้เรียน ให้ความช่วยเหลือ และสามารถแก้ปัญหาให้กับนักเรียนได้บรรยากาศในการสอนและสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่ 2 ด้านลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ พันธุกรรม เชื้อชาติ ปัญญา ความถนัด ความสนใจ อารมณ์ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว การศึกษาของบิดามารดา การปรับตัว แรงจูงใจ หลักสูตรหรือวิชาที่เรียน วัฒนธรรม ทักษะติดต่อสถาบันและผู้สอน บรรยากาศในการเรียนและสิ่งแวดล้อม

เช่นเดียวกับ Prescott (1961, น.14 - 15 อ้างถึงใน ธวัชชัย ศุภดิษฐ์ 2556, น. 25) ได้ทำการสรุปองค์ประกอบ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียนเรียนของนักเรียนไว้ 6 ด้าน ดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านร่างกาย ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพ ข้อบกพร่องและลักษณะท่าทางของร่างกาย
2. องค์ประกอบทางความรัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว
3. องค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว การอบรม และฐานะทางบ้าน
4. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกัน
5. องค์ประกอบทางการพัฒนาแห่งตน ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ
6. องค์ประกอบทางการปรับตัว ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออก

Cherrington (1989 อ้างถึงใน ช่อเพชร เป้าเงิน 2559, น.2) ได้กล่าวถึงองค์การที่สามารถดำรงอยู่ได้ต้องมีผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ โดยมีประสิทธิผลเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์การ ถ้าปราศจากการประเมินประสิทธิผลแล้วจะไม่มีทางทราบว่าผลการปฏิบัติตามภารกิจขององค์การเป็นอย่างไร ซึ่งประสิทธิผลของการบริหารจัดการจะสัมฤทธิ์ผลมากหรือน้อยนั้นพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่ง ดังนั้นในการบริหารจัดการไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชนย่อมคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การเป็นสำคัญ คุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการและการดำเนินการของโรงเรียนเพราะโรงเรียนเป็นหน่วยที่สัมผัสกับตัวนักเรียน ผู้รับการศึกษาโดยตรง และเห็นว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษานั้น องค์ประกอบของความสำเร็จในระดับต้นๆ คือพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน จึงกล่าวได้ว่าโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพย่อมเกิดจากการมีการบริหารจัดการที่ดี ดังนั้นหลักประกันสำคัญที่จะทำ ให้โรงเรียนมีความมั่นคงและดำเนินกิจการอยู่

ได้ก็คือ ประสิทธิภาพของโรงเรียนเพราะประสิทธิภาพของโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเลือกโรงเรียนของผู้ปกครอง หากโรงเรียนใดสามารถบริหารงานจนเกิดประสิทธิผล ก็ย่อมสร้างความเชื่อถือในอันที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียน ผลิदनักเรียนที่ดีและมีคุณภาพผู้เรียนที่ดีได้

สำนักงานสภาการศึกษา (2552) ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดตัวบ่งชี้การประเมินผล การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

1. การบริหารจัดการ
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การประกันคุณภาพ

ซึ่งคุณภาพผู้เรียนนั้น จะถูกสะท้อนผ่านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียน

นฤมล เจริญพรสกุล (2559) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนไว้ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษาในเกือบทุกด้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหาร โรงเรียน ประกอบด้วยปัจจัย เกี่ยวกับผู้บริหาร พบว่าทักษะการบริหารงานของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผล โรงเรียน ประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน การมีอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ ความ กล้าตัดสินใจ และภาวะผู้นำ ด้านพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ได้แก่ การวางแผนที่ดี การแก้ปัญหารวดเร็ว การพัฒนาคนและงาน การบริหารเชิงรุก ผู้บริหารนั้นถือได้ว่าเป็นหลักของ หน่วยงาน ต้องดูแลและรับผิดชอบการบริหารงานภายในโรงเรียนดังนั้นคุณลักษณะของผู้บริหาร และพฤติกรรมการบริหารงานจึงมีผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนและสามารถนำไปให้โรงเรียนนั้น ประสบความสำเร็จในการบริหารได้

2. ปัจจัยเกี่ยวกับครู ประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะของครู ด้านความรู้ของครู ด้าน การถ่ายทอดความรู้ ซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน ประกอบด้วยความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ความสามารถในการวางแผนการ ศึกษา ความสามารถในการปรับตัวอย่างเหมาะสม และปัจจัยสถานการณ์โรงเรียน บรรยากาศ โรงเรียน

3. ปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน ประกอบด้วย ความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ความสามารถ ในการวางแผนการศึกษา ความสามารถในการปรับตัวอย่างเหมาะสม และปัจจัยสถานการณ์ โรงเรียน บรรยากาศโรงเรียน

Scheerens and Bosker (1997 อ้างถึงใน ช่อเพชร เบ้าเงิน 2559, น. 5) ได้แสดงแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนประกอบด้วยปัจจัยหลัก 4 ด้านคือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ปัจจัยคุณภาพด้านการบริหาร ในปัจจัยนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการนำความรู้ แนวคิด วิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยี ๆ ที่มีประสิทธิภาพ มาใช้ในการบริหารจัดการ ให้เกิดประโยชน์กับคณะครูและนักเรียน โดยเน้นที่กิจกรรมการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานในห้องเรียนของครู ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในผลการเรียนรู้ของนักเรียน

ปัจจัยที่ 2 ปัจจัยด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอนครู ในปัจจัยนี้จะเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ในการเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการใช้ชีวิตที่ดีในสังคมประกอบด้วย 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) มีการวางแผนที่ดี 2) มีการจัดการที่ดี 3) สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม 4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) มีนวัตกรรมทางการจัดการเรียนการสอน

ปัจจัยที่ 3 เจตคติของผู้เรียน ในปัจจัยนี้จะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา การสอนของครู ครูผู้สอน โรงเรียนและเป็นประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับ หรือ แนวโน้มพฤติกรรมของบุคคล ที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ อาจเป็นทางบวกหรือทางลบ เช่น ชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ เป็นต้น เจตคติของแต่ละบุคคลอาจเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ และมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรม

ปัจจัยที่ 4 สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ในปัจจัยนี้จะเกี่ยวกับ องค์ประกอบของโรงเรียน ทั้งทางด้านกายภาพ ได้แก่ อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ แสงสว่าง ที่เพียงพอ เหมาะสม และทันสมัย และบรรยากาศของโรงเรียนที่ส่งเสริมการแข่งขัน การเรียนรู้ทางวิชาการ การสนับสนุนนวัตกรรม การสนับสนุนการใช้สื่อ เทคโนโลยีการเรียนรู้ มีแหล่งข้อมูลที่ทันสมัย มีอุปกรณ์ที่เพียงพอ

วันชัย ปานจันทร์ (2554) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ด้านบุคลากร คือความพร้อมและความเหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ ด้านปริมาณต้องมีจำนวนเพียงพอ เหมาะสมกับการให้บริการการศึกษา ไม่รับภาระมากเกินไป ด้านคุณภาพ หมายถึงบุคลากรต้องมีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ทางวิชาการและที่สำคัญคือความสามารถใช้ภาษาสากลเป็นสื่อในการสอนได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยที่ 2 หลักสูตร ต้องมีความเป็นสากล ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

ปัจจัยที่ 3 อาคารสถานที่ วัสดุ และอุปกรณ์ ต้องมีความสามารถ รองรับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้บรรยากาศของการศึกษาในระดับสากล

ปัจจัยที่ 4 แหล่งค้นคว้าอ้างอิง คือความพร้อมของแหล่งค้นคว้าซึ่งต้องมีอย่างเพียงพอ และสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก ทั้งนี้หมายรวมถึงเอกสาร ตำรา งานวิจัย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) และการบริการด้านห้องสมุด

ปัจจัยที่ 5 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาหาร โดยการอำนวยความสะดวกให้ตามความเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษาที่เข้ารับบริการที่หลากหลาย

ปัจจัยที่ 6 ความมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับทางวิชาการ ต้องเป็นสถาบันที่เปิดทางการเรียนการสอนมานานพอสมควรมีบุคลากรที่สร้างสมประสบการณ์การสอน และการทำวิจัย จนเป็นที่ยอมรับ มีสาขาวิชาที่มีความเด่นเฉพาะ และผลงานทางวิชาการของบุคลากรที่มีการเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

ปัจจัยที่ 7 เครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศ คือความร่วมมือทางวิชาการในลักษณะต่าง ๆ กับสถาบันการศึกษาจากหลากหลายประเทศ และหลากหลายสาขาวิชาการ

ปัจจัยที่ 8 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ คือการจัดการเรียนการสอนจำเป็น ต้องพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ

ปัจจัยที่ 9 การบริหารจัดการต้องมีความเป็นอิสระ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่ 10 สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ต้องมีการให้บริการอย่างทั่วถึงและเพียงพอ แม้จะไม่ใช่ปัจจัยหลักในการบริหารจัดการการศึกษา การมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่นระบบไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ระบบโทรคมนาคม และบริการด้านการขนส่งมวลชน ล้วนเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศของการศึกษาทั้งสิ้น

ปัจจัยที่ 11 ทำเลที่ตั้ง คือการมีที่ตั้งและทำเลที่เหมาะสม ที่มีพื้นที่รับบริการและเครือข่ายกระจายอยู่โดยรอบรวมทั้งมีความสะดวกในการเข้าถึงด้วยเส้นทางคมนาคมหลากหลายลักษณะ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, น. 4) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานผู้เรียนไว้ในแนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คุณภาพผู้เรียนที่คาดหวังไว้คือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ ทักษะ และมีความสุข ซึ่งมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ลักษณะของผู้เรียน การที่นักเรียนมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเจตคติที่ดีและมุ่งมั่นในการเรียน

ปัจจัยที่ 2 ครูผู้สอน กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการจัดหลักสูตร

ปัจจัยที่ 3 การบริหารของผู้บริหาร การบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

ปัจจัยที่ 4 คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชน การสนับสนุนจากชุมชน/ท้องถิ่น การร่วมมือกันระหว่างบ้านกับสถานศึกษา

ปัจจัยที่ 5 สภาพแวดล้อมและบริการ การที่สถานศึกษามีสื่อต่างๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพ

บพิตร อิศระ (2550, น. 34-36) กล่าวว่าเด็กจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นอยู่กับปัจจัยใหญ่ๆ 3 ด้าน คือ

ปัจจัยที่ 1. ตัวเด็กเอง ประกอบด้วยความพร้อมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1) ความพร้อมทางร่างกาย การเรียนรู้ของเด็กจะเป็นไปด้วยดีเมื่อเด็กมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ เด็กที่มีร่างกายแข็งแรงจะมีอารมณ์สดชื่น กระปรี้กระเปร่า มีความจำดี สามารถเรียนรู้ได้เร็ว และคิดหรือวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งกว่าเด็กที่เจ็บป่วยบ่อย

1.2) ความพร้อมทางสมอง เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่สมอง ดังนั้นหากสมองบกพร่องในการทำงานก็จะทำให้กระบวนการเรียนรู้เสียไปด้วย

1.3) ความพร้อมทางอารมณ์ สภาพจิตใจและอารมณ์มีผลอย่างยิ่งในการเรียนรู้ เด็กที่อารมณ์ดี มีความสุข ไม่มีเรื่องกังวลใจก็จะเรียนรู้ได้ดี เพราะอารมณ์ดีจะทำให้เด็กมีสมาธิแน่วแน่มั่นใจ มีความจำดี และสมองแจ่มใสพอที่จะคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งและทะลุปรุโปร่ง ปัญหาทางจิตใจของเด็กอาจแสดงออกมาในรูปของปัญหาพฤติกรรมที่รบกวนการเรียนรู้ เช่น เกเร หรือหนีโรงเรียน เป็นต้น ความพร้อมทางอารมณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการนับถือตนเองสูงและมีแรงจูงใจใฝ่รู้ หากเด็กเติบโตขึ้นมาด้วยความนับถือตนเองที่สูง รู้สึกมั่นคงในตนเอง รักและภูมิใจในตนเอง เด็กจะมีแรงจูงใจใฝ่รู้อยากพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น นอกจากนี้เด็กจะมีทักษะทางสังคมดีไปด้วย เช่น เข้ากับคนอื่นได้ดี ในทางตรงกันข้ามเด็กที่เติบโตมาด้วยความรู้สึกว่าคุณเองมีปมด้อยผู้อื่นไม่ได้ ไม่มีค่า ไม่เป็นที่รักของใครจะขาดแรงจูงใจ ไม่มีความพากเพียรพยายาม เพราะคิดว่าตนเองทำไม่ได้ แม้พยายามไปก็ไม่มีทางสำเร็จ หรือถึงสำเร็จก็ไม่รู้ว่าจะทำไปเพื่อใคร

ปัจจัยที่ 2. บทบาทครอบครัว ครอบครัวมีบทบาทสำคัญมากในอันที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีโดยผ่านปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1) ความสัมพันธ์ที่ดี ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อ แม่ ลูก จะทำให้เด็กมีจิตสบาย มีสมาธิและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีจะทำให้เด็กเกิดปัญหาทางจิตใจ มีอารมณ์เศร้า วิตกกังวล และอาจมีปัญหา

2.2) การถ่ายทอดคุณค่าทางการศึกษา ในครอบครัวที่พ่อแม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา เด็กจะเห็นความสำคัญของการเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าครอบครัวที่ไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา

2.3) การเป็นตัวอย่างในการแสวงหาความรู้ พ่อแม่ที่รักการเรียนรู้ ชอบอ่านหนังสือ ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และชอบการคิดวิเคราะห์ จะปฏิบัติสิ่งเหล่านี้ในชีวิตประจำวัน เด็กก็จะเห็นแบบอย่างและซึมซับลักษณะดังกล่าวเข้าไปในตัว

2.4) การฝึกวินัย การฝึกวินัยที่สม่ำเสมอตั้งแต่ต้นจนปลายในชีวิตประจำวัน จะมีผลให้เด็กมีวินัยในการเรียนด้วย เด็กจะรู้จักจัดเวลาในการเล่นและการทำการบ้าน

2.5) การสร้างแรงจูงใจ แรงจูงใจที่ทำให้เด็กอยากเรียนรู้มีจุดเริ่มต้นมาจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อ แม่ ลูก พ่อแม่ที่กระตุ้นเด็กให้มีแรงจูงใจและเป้าหมาย จะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นในการเรียน

2.6) การสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ พ่อแม่ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น ชื้อหนังสือให้อ่าน พาออกไปพิพิธภัณฑสถาน ไปดูนิทรรศการดี ๆ จะช่วยให้เด็กมีความรู้กว้างขวาง มีข้อมูลสะสมไว้มากซึ่งจะเป็นสิ่งส่งเสริมให้การเรียนรู้ขั้นต่อไปดีขึ้น

2.7) การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่บ้านเป็นสิ่งสำคัญเด็กที่อยู่ในบ้านที่มีความสงบสุขไม่มีเสียงทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่ หรือไม่มีเสียงโทรทัศน์วิทยุรบกวนอยู่ตลอดเวลา มีที่ทำการบ้าน และห้องหนังสือเป็นสัดส่วน ก็จะเรียนรู้ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพกว่าเด็กที่ไม่มีสภาพแวดล้อมดังกล่าว

ปัจจัยที่ 3 โรงเรียน เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก มีผลกระตุ้นหรือยับยั้งการเรียนรู้ของเด็กได้ ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

3.1) นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาและกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก จะทำให้เด็กเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เพราะโรงเรียนจะมีความคาดหวังสูง มีกลยุทธ์ที่จะกระตุ้นเด็กให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3.2) ทักษะความสามารถของครู วิธีการที่ครูสอนเป็นสิ่งสำคัญมาก ครูจะต้องมีทักษะในการสอนที่ดี สามารถสอนสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย เปลี่ยนเนื้อหาที่น่าเบื่อให้เป็นเนื้อหาที่สนุกและน่าสนใจ รู้จักหาเทคนิคที่จะช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาให้เรียนดีขึ้น

3.3) ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างครูนักเรียน ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างครูกับนักเรียน จะทำให้นักเรียนกล้าถามและกล้าแสดงความคิดเห็น เมื่อครูมองนักเรียนในแง่ดีมีความคาดหวังว่านักเรียน”ทำ”ได้”นักเรียนก็จะพยายามทำ ตามความคาดหวังนั้น

3.4) ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อน ๆ ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ๆ จะทำให้เด็กอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุขไม่มีเรื่องวิตกกังวลสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้รับการกระตุ้นในการเรียนรู้จากกัน

การเย่ และบริกซ์ (Gagne and Briggs, อ้างถึงใน พรศรี พุทธานนท์, 2550, น. 6-10) ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยเดิมของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการให้สิ่งเร้าพร้อมกันให้ผู้เรียนตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ การทำซ้ำคือการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้สิ่งเร้าแล้วตอบสนองหลาย ๆ ครั้ง จนสามารถเรียนรู้ได้ การให้การเสริมแรง คือ การเสริมกำลังใจให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้

2. ปัจจัยภายใน เป็นสิ่งภายในที่ผู้เรียนต้องมีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ข้อเท็จจริงขณะเรียนขณะนั้นหรือระลึกจากที่เคยเรียนมาแล้ว ทักษะทางปัญญาหมายถึง ความสามารถในการใช้สมองเพื่อการเรียนรู้ โดยระลึกจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ หมายถึง สมรรถภาพที่ควบคุมการเรียนรู้ ความตั้งใจ การจา และพฤติกรรมการคิดของมนุษย์เป็นกระบวนการทำงานภายในสมองของมนุษย์ ผู้เรียนอาจได้รับแนวทางในขณะเรียน

พัชศดา กัลป์ยาณวุฒิ (2558, น. 16-17) ได้สรุปถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องถึงคุณภาพผู้เรียน 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานศึกษา ปัจจัยด้านส่วนตัวของนักเรียน และปัจจัยด้านครอบครัว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสถานศึกษา

เป็นสิ่งสำคัญเพราะเวลาส่วนใหญ่ นักเรียนจะอยู่ที่โรงเรียน โรงเรียนมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็ก รวมถึง การจัดการด้าน การบริการด้านวิชาการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อุปกรณ์การเรียนการสอน การกีฬา รวมถึงสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสพัฒนาส่วนตัวอย่างเต็มที่

2. ปัจจัยทางด้านส่วนตัวของนักเรียน

2.1 บุคลิกภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการหล่อหลอมและหล่อหลอมมาจากครอบครัวและรับการขัดเกลาจากโรงเรียน ก่อให้เกิดปัญหาในการปกครองและเป็นผลกระทบต่อการเรียน เช่น นิสัยก้าวร้าว ชอบทำลายสิ่งของ อวดดี เลินเล่อ ฝ่าฝืนระเบียบ ชอบทำตัวเด่น เป็นคนจู้จี้

2.2 สุขภาพ หากเด็กมีโรคประจำตัวก็จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและอาจทำให้เด็กเกิดปมด้อย เกิดความท้อถอยในการเรียนได้

2.3 การปรับตัวให้เข้ากับระบบต่างๆ ของโรงเรียน เช่น ระบบการเรียนการสอนใหม่ๆ เพื่อน ครูผู้สอน

2.4 การวางแผนการเรียน เด็กค้นหาความชอบของตัวเองยังไม่เจอ จะเรียนอะไรดี เพื่อจะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ยังไม่มีเป้าหมายชีวิตอย่างไร

2.5 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สิ่งต่างๆ ในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางโทรทัศน์ ทางอินเทอร์เน็ต

2.6 การคบเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีผลต่อเจตคติและพฤติกรรมการเรียนการสอน ตามลักษณะของกลุ่มเพื่อน เช่น การเลือกวิชาเรียน และแผนการเรียน

2.7 นิัยในการเรียนและทัศนคติต่อการเรียน และการปรับตัวทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. ปัจจัยด้านครอบครัว โดยปัญหาที่จะพบอยู่เสมอ ได้แก่

3.1 ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว หากพ่อแม่แยกกันอยู่หรือทะเลาะกัน พ่อแม่ทุ่มลงในอบายมุข ย่อมมีส่วนทำให้เด็กขาดความอบอุ่น

3.2 พื้นความรู้ของพ่อแม่ พ่อแม่บางคนขาดความเข้าใจนักเรียน ขาดความรู้เรื่องจิตวิทยาที่อาจทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจได้

3.3 ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัวที่ยากจนไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์การเรียนที่จำเป็นให้แก่เด็ก

จรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์ (2552) ได้เสนอการพัฒนาการเรียนการสอนจะต้องปรับ 3 ส่วน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญได้แก่

ปัจจัยที่ 1. หลักการเรียนการสอน นอกจากทำให้รู้ในรายวิชาที่เรียนและวิชาการแล้วก็ต้องสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ ให้สามารถหาความหมายได้ สอนให้คิดแบบสร้างสรรค์ได้ ตัดสินใจ คิดแก้ปัญหาได้และขั้นสูงสุด คือคิดแก้ปัญหาในภาวะวิกฤติเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหนักๆ ครู ต้องมีการอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอน ต้องมีการปรับปรุง คัดแปลง สร้างใหม่ให้เป็นเครื่องประกอบการสอนนอกจากนโยบายระดับกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีสำนักเขตพื้นที่การศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนที่รับผิดชอบโดยตรง นอกจากนั้นชุมชน บริษัทห้างร้าน วัด องค์กรเอกชนสามารถช่วยส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์ กิจกรรม การเงิน ที่จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียน มีผู้ที่เกี่ยวข้องรอบตัวของผู้เรียน

ที่สามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นได้ คือ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเครือข่ายการเรียนรู้

ปัจจัยที่ 2. การสนับสนุนจากผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการใช้นโยบาย กำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกันกับคนในสถานศึกษา เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ คิดทากิจกรรมพัฒนาครู เพื่อหาแนวทางให้นักเรียนเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพด้วยโครงการ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสติปัญญา ความสามารถของผู้เรียนได้ดี

ปัจจัยที่ 3 การสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน เป็นผู้ใกล้ชิดผู้เรียนซึ่งอาจจะช่วยได้หรือไม่ได้ก็ขึ้นอยู่กับความรู้ วิธีการเวลาที่ผู้ปกครองจะให้แก่บุตรหลาน แต่ในโรงเรียนอาจสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ พัฒนาทักษะต่างๆ ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นคือผู้รู้ในเรื่องหลากหลาย ก็สามารถช่วยให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้เช่น ทางด้านดนตรี กีฬา การงานอาชีพ การเกษตร ส่วนพระก็จะช่วยกระตุ้นด้านของจริยธรรม คุณธรรม การฝึกสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตใจแน่วแน่ในการอ่านหนังสือ การฟังและการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการคุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ปัจจัยที่จะดำเนินการศึกษาไว้ 5 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ปัจจัยด้านความพร้อมของผู้เรียน 3) ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมผู้เรียน 4) ปัจจัยด้านสนับสนุนสื่อ และแหล่งเรียนรู้ 5) ปัจจัยด้านสนับสนุนจากผู้ปกครอง

ตารางที่ 2.3 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการคุณภาพผู้เรียน

แนวคิดทฤษฎี	ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง				
	ด้านการจัดการเรียนการสอน	ด้านการสนับสนุนสื่อแหล่งเรียนรู้	ด้านการสนับสนุนจากผู้ปกครอง	ด้านความพร้อมของผู้เรียน	ด้านนโยบายที่ส่งเสริมผู้เรียน
Lunenburg & Ornstein (2012)	✓	✓	✓	✓	
อนุชิต เอกา (2559)	✓	✓		✓	✓
UNICEP (2000)	✓	✓		✓	

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎี	ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง				
	ด้านการจัดการเรียนการสอน	ด้านการสนับสนุนสื่อแหล่งเรียนรู้	ด้านการสนับสนุนจากผู้ปกครอง	ด้านความพร้อมของผู้เรียน	ด้านนโยบายที่ส่งเสริมผู้เรียน
UNESCO (2005)	✓	✓		✓	✓
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553)	✓	✓			✓
รัชชัย สุคุดิษฐ์ (2556)	✓	✓		✓	
Prescott (1961: อ้างถึงใน รัชชัย สุคุดิษฐ์ 2556)			✓	✓	
Cherrington (1989 อ้างถึงใน ช่อเพชร เป้าเงิน 2559)					✓
สำนักงานสภาการศึกษา (2552)	✓				✓
นฤมล เจริญพร สกุล (2559)	✓			✓	✓

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎี	ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง				
	ด้านการจัดการเรียนการสอน	ด้านการสนับสนุนสื่อแหล่งเรียนรู้	ด้านการสนับสนุนจากผู้ปกครอง	ด้านความพร้อมของผู้เรียน	ด้านนโยบายที่ส่งเสริมผู้เรียน
วันชัย ปานจันทร์, (2554)	✓	✓			✓
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554)	✓	✓	✓		✓
Scheerens and Bosker (1997 อ้างถึงใน ช่อเพชร เป้าเงิน 2559)	✓	✓			✓
บพิตร อิศระ (2550)	✓	✓	✓	✓	✓
การเย่ และบริกซ์ (Gagne and Briggs, อ้างถึงใน พรศรี พุทธานนท์, 2550)				✓	
พัชสุดา กัลป์ยานวุฒิ (2558)		✓	✓	✓	✓
จурินทร์ ลักขณวิศิษฐ์ (2552)	✓		✓		✓

2.1.1 ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ โดยเฉพาะเรื่องของความสำคัญความจำเป็นทั้งนี้เพราะจะช่วยในการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครูจะมีบทบาทในฐานะผู้จัดการและผู้อำนวยการความสะอาด บทบาทผู้จัดการ ซึ่งกำหนดเป้าหมายในการจัดการว่า ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนเอง ครูต้องมีข้อมูลของผู้เรียนแต่ละคนรอบด้าน เพื่อนำมาวิเคราะห์และจัดการอย่างเหมาะสมเป็นงานหลักที่สำคัญ ดังนี้

1) วางแผนจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

(1) การวางแผนอำนวยความสะดวก เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียน ซึ่งจำเป็นต้องมีข้อมูลของผู้เรียน เช่น การจัดแหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมสนับสนุน การให้การส่งเสริม หรือการสร้างความสัมพันธ์

(2) การวางแผนการเรียนรู้ รวมถึงการบริหารชั้นเรียนให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

(3) การวางแผนจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง มีขั้นตอนสำคัญคือ กำหนดจุดประสงค์ ประเมินพฤติกรรมหรือความสามารถของผู้เรียน กำหนดวิธีสอนและการประเมินผล

2) กำหนดบทบาทของตนเอง โดยเฉพาะการเป็นตัวกลางที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ การสร้างระบบและการสื่อสารกับผู้เรียนให้ชัดเจน การสร้างระบบควบคุม กำกับ ดูแล ด้วยความเป็นธรรมและประชาธิปไตยและบทบาทในฐานะผู้จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้ได้เต็มศักยภาพ ต้องมีบทบาทในการปฏิบัติงานดังนี้

(1) การเตรียมการสอน ครูควรเตรียมการสอน ดังนี้

ก. วิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียน เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนตามความสามารถตามความถนัดเพื่อกำหนดเรื่องหรือเนื้อหาสาระที่จะสอน

ข. วิเคราะห์หลักสูตร เพื่อเชื่อมโยงการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเฉพาะการกำหนดเรื่องเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอน

ค. เตรียมแหล่งเรียนรู้ เตรียมห้องเรียน

ง. วางแผนการสอน โดยการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้า

(2) การจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงบรรยากาศต่อไปนี้

ก. สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ข. กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม

ค. จัดกิจกรรมหรือดูแลกิจกรรมให้ดำเนินไปตามแผนสังเกตบันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏของผู้เรียนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม เพื่อสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีความเหมาะสม

ง. ให้การเสริมแรง หรือข้อมูลย้อนกลับ

จ. ประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง

และการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ควรต้องให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างนี้

1. การเลือกเรื่องที่จะเรียน นักเรียนควรมีโอกาสเลือกเรื่องที่จะเรียนได้ตามสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล

2. วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนควรมีโอกาสได้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การเรียงอันดับเนื้อหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. เรียนโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

4. เรียนจากห้องสมุด หรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายไม่ติดกรอบแค่ในห้องเรียน

5. เรียนโดยบูรณาการเนื้อหาวิชาที่หลากหลายทั้ง สาระ ทักษะ และคุณธรรม

Turkish Republic Ministry of National Education (2006 อ้างถึงใน สุภารัตน์ ศรีนอก, 2557) ได้แสดงลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพของครูในประเทศตุรกี ดังนี้

1. ค่านิยมวิชาชีพ การพัฒนาวิชาชีพ (Personal and Professional Values-Professional Development) คือ ครูจะต้องเรียนรู้นักเรียน พยายามพัฒนานักเรียนให้ได้รับการเรียนรู้ในระดับสูงโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม และความสนใจของนักเรียน โดยพฤติกรรมครูจะมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของนักเรียน ครูมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยการประเมินตนเอง การค้นหาข้อมูลใหม่ๆ เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง และพัฒนาสถาบันได้

2. การรู้จักนักเรียน (Knowing the Student) คือ ครูต้องรู้คุณลักษณะ ความสนใจและความต้องการของนักเรียน เข้าใจพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของผู้ปกครองนักเรียน

3. การสอนและกระบวนการเรียนรู้ (Teaching and Learning Process) คือ ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนา

4. ติดตามและประเมินผลการเรียนรู้และการพัฒนา (Monitoring and Evaluation of Learning and Development) คือ ครูประเมินการพัฒนาและความสำเร็จของนักเรียนในด้านการเรียนรู้ ครูทำการประเมินผลและการประเมินผลโดยนักเรียนประเมินกันเอง ครูใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน โดยขยายผลไปยังนักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารและครูอื่นๆ

5. สร้างความสัมพันธ์ทางสังคม โรงเรียน และครอบครัว (School, Family and Society Relationships) คือ ครูรู้ธรรมชาติ ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และภาวะเศรษฐกิจในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ครูส่งเสริมให้ครอบครัวและสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการฝึกอบรม

6. ความรู้ด้านหลักสูตรและเนื้อหา (Knowledge of Curriculum and Content) คือ ครูมีความรู้ นำคุณค่าพื้นฐานและหลักการไปปฏิบัติตามที่ระบบการศึกษาแห่งชาติตุนักกำหนดไว้บนพื้นฐาน และแนวทางเป้าหมายหลักการและเทคนิคของการเรียนการสอนที่เฉพาะเจาะจง

ธนบดี บัวใหญ่รักษา (2551, น. 21) ได้กล่าวถึงครูที่สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้ต้องมีลักษณะการปฏิบัติงานดังนี้

1. มีใจรักเด็ก รักการสอน รักอาชีพครู อยากพัฒนาตน
2. มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก
3. ใฝ่ต่อความรู้ลึกซึ้งความคิดเด็ก
4. มีวิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถสอนโดยใช้สื่อ กิจกรรมการบรรยาย การเคลื่อนไหว ที่ตอบสนองกับลีลาการเรียนรู้ของเด็ก
5. สนใจใฝ่รู้ กระตือรือร้นอยากรู้อยากเห็น และสามารถจูงใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่รู้และกระตือรือร้นในการเรียน
6. มีความรับผิดชอบ ความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ
7. มีบุคลิกภาพที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
8. มีลักษณะเป็นผู้ประสานจัดการ สนับสนุนให้กำลังใจผู้เรียนมองเห็นความแตกต่างของผู้เรียน เป็นนักสังเกต
9. มีความสามารถในการวัดผลประเมินผลในด้านวิชาการ และสังคมในหลายรูปแบบ
10. มีความเข้าใจในการจัดหลักสูตร ที่ตอบสนองการเรียนรู้ตามความสามารถเป็นรายบุคคล

อนัน กัณนัง (2554) ได้เสนอการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะสามารถส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ ผ่านการประยุกต์ใช้ CIPPA MODEL มีดังนี้

1. C ย่อมาจาก Construct คือ การให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาความรู้ ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ ตีความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ และสรุปข้อมูล

2. I ย่อมาจาก Interaction คือ การให้ผู้เรียนนั้นมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกัน ตลอดจนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3. P ย่อมาจาก Participation คือ การให้ผู้เรียนเข้ามามีบทบาทในการเรียนให้มากที่สุด หรือโอกาสในการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆอย่างหลากหลาย

4. P ย่อมาจาก Process/Product คือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการไปพร้อมกับการทำงานของตนเอง ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำรงชีวิต

5. A ย่อมาจาก Application คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับทั้งตนเองและสังคมส่วนรวม

คุรุสภา (2556) ได้ออกประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เกี่ยวกับสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบในด้านการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วยดังนี้ ด้านสาระความรู้

1. หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้

2. ทฤษฎีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหาได้

3. การบูรณาการการเรียนรู้แบบเรียนร่วม

4. การจัดการชั้นเรียน

5. การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้านสมรรถนะ

1. สามารถจัดทำแผนการเรียนรู้และนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริง

2. สามารถสร้างบรรยากาศการจัดการชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

จากการศึกษาของ เคที กริฟฟิน แฮกิส (Cathy Griffin Hargis, 2012) ที่ได้ทำการศึกษาครูที่ผ่านการฝึกกับคุณภาพผู้เรียนหลังจากจบการทดสอบ พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของนักเรียนคือ ตัวแปรของการจัดการเรียนการสอนของครู แบ่งเป็นเพศ เชื้อชาติ / วิทยาลัยที่สำคัญระดับโปรแกรมการฝึกอบรมของครูได้รับการรับรองจากสถาบันการศึกษา

อังเดร เดวิส วอชิงตัน (Andrea Davis Washington, 2011) ที่ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า คะแนนของนักเรียนในด้านทักษะการอ่าน และด้านคณิตศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ที่ดี ซึ่งการศึกษาครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างครูที่มีคุณภาพการจัดการเรียนการสอนสูงตามที่กำหนดโดยระบบการประเมินผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสองตัวแปร

รวมพร มินานนท์ (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในกระบวนวิชาหลักการและเทคนิคการพยาบาลภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาในรายวิชาหลักการและเทคนิคทางการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีปัจจัยเชิงบวก ในด้านที่สนับสนุน คือปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและมีลำดับขั้นตอนการสอนในแต่ละกิจกรรมอย่างเหมาะสม ในการนิเทศงานต้องเป็นกัลยาณมิตร ใจเย็น คอยกระตุ้นให้นักศึกษามีทัศนคติเชิงบวกต่อวิชาชีพ

ดังนั้น ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนหมายถึง ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอนของครู การจัดการเรียนการสอนที่ตรงตามตัวชี้วัด สามารถทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น และเกิดความสนใจในบทเรียน มีการใช้คำถามจูงใจนักเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน ตลอดจนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามความสนใจ เมื่อนักเรียนเกิดปัญหาด้านการเรียน ครูจะคอยดูแลให้คำปรึกษา กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย นักเรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงทั้งในและนอกห้องเรียน ใช้อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย สามารถสอนสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน

2.1.2 ปัจจัยด้านความพร้อมของผู้เรียน

UNESCO (2002 อ้างถึงใน สกส. วรเจริญศรี, 2550) ได้แบ่งความพร้อมด้านทักษะชีวิตที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพไว้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความสามารถทางความคิด (Cognitive Abilities) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่จะรู้ (Learning how to know) โดยแบ่งออกเป็น 2 ทักษะ คือ

1.1 ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (Decision Making and Problem) ประกอบด้วย ทักษะในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การประเมินผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของพฤติกรรมในปัจจุบันสำหรับตนเองและผู้อื่น การกำหนดทางเลือกต่างๆ ในการแก้ปัญหา ทักษะการวิเคราะห์เกี่ยวกับอิทธิพลของค่านิยมและเจตคติของตนเองและบุคคลอื่นต่อแรงจูงใจ

1.2 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Skills) ประกอบด้วย การวิเคราะห์กลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของสื่อต่างๆ การวิเคราะห์เจตคติ ค่านิยม ปทัสฐานทางสังคมและความเชื่อ และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเอง

2. ด้านความสามารถส่วนบุคคล (Personal Abilities) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเป็น (Learning to be) โดยแบ่งออกเป็น 3 ทักษะ คือ

2.1 ทักษะการเพิ่มการควบคุมภายในตนเอง (Skills for Increasing Internal Locus of Control) ประกอบด้วย ทักษะการสร้างความเชื่อมั่น และความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง รวมถึงการตระหนักรู้ในสิทธิ ค่านิยม เจตคติ จุดแข็งและจุดอ่อน ทักษะในการกำหนดเป้าหมาย ทักษะในการดูแลตนเอง และทักษะในการประเมินตนเอง

2.2 ทักษะการจัดการกับความรู้สึก (Skills for Management Feeling) ประกอบด้วย การจัดการความโกรธ การจัดการกับความวิตกกังวล และความเศร้าหรือผิดหวัง ทักษะการเผชิญสำหรับการจัดการกับความสูญเสียและความทุกข์

2.3 ทักษะการจัดการความเครียด (Skills for Managing Stress) ประกอบด้วย การบริหารเวลา การเพิ่มความคิดทางบวก และการรู้จักเทคนิคการผ่อนคลาย

3. ด้านความสามารถระหว่างบุคคล (Interpersonal Abilities) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น แบ่งออกเป็น 5 ทักษะ คือ

3.1 ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication Skills) ประกอบด้วย การสื่อสารทั้งภาษาท่าทางและภาษากาย การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ การแสดงความรู้สึก การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการรับข้อมูลย้อนกลับ

3.2 ทักษะการปฏิเสธและการเจรจาต่อรอง (Negotiation and Refusal Skills) ประกอบด้วย การบริหารความขัดแย้งและการเจรจาต่อรอง ทักษะการแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการปฏิเสธ

3.3 ทักษะการเห็นอกเห็นใจ (Empathy Skills) ประกอบด้วย ความสามารถที่จะฟังและเข้าใจความต้องการของบุคคลอื่นในสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนการแสดงถึงความเข้าใจในสิ่งนั้น

3.4 ทักษะการทำงานเป็นทีมและการให้ความร่วมมือ (Cooperation and Teamwork Skills) ประกอบด้วย การแสดงความเคารพในความคิดเห็นของบุคคลอื่น การประเมินความสามารถของบุคคลและการสนับสนุนกลุ่ม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ โดยได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรปฏิบัติไว้ 8 ข้อ คือ

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

รักษาศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้ที่รักษาศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ตัวชี้วัด

- 1.1 เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ
- 1.2 ชำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย
- 1.3 ศรัทธา ยึดมั่น และปฏิบัติตนตามหลักศาสนา
- 1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต

ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

ตัวชี้วัด

- 2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งกาย และวาจา ใจ
- 2.2 ประพฤติตรงตามเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้ง กาย วาจา ใจ

3. มีวินัย

มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมผู้มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ตัวชี้วัด

- 3.1 ประพฤติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

4. ใฝ่เรียนรู้

ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม

บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

4.1 ตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สรุปเป็นองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. อยู่อย่างพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระวัง ระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ตัวชี้วัด

5.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม

5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ท้มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

ตัวชี้วัด

6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน

6.2 ทำงานด้วยเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

7. รักความเป็นไทย

รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

ตัวชี้วัด

7.1 ภาควิชาในชนบทธรรมนิยมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความ
กตัญญูทดแทน

7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

7.3 อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

8. มีจิตสาธารณะ

มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่
ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวัง
ผลตอบแทนผู้ที่มิมีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วน
ตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิด
ในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ตัวชี้วัด

8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความ
พร้อมและลักษณะของผู้เรียนที่จะสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เรียนที่มีคุณภาพได้ ต้องมี
องค์ประกอบทักษะชีวิตสำคัญที่จะเพิ่มภูมิคุ้มกันให้กับเด็กในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและ
เตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวของผู้เรียนในอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัด
ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ
เห็นคุณค่าและภาควิชาในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม
2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะ
ข้อมูล ข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วย
หลักเหตุและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจ แก้ปัญหาใน
สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์
3. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะ
อารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย
หลีกเลี่ยง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์

4. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากายเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ได้รับความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่นวางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างความสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

McClelland, 1980, p. 163-168 (อ้างถึงใน สุภารัตน์ ชีรธรรมธาดา 2557, น.18-19) กล่าวถึง พฤติกรรมของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ ซึ่งแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์คือองค์ประกอบสำคัญของผู้เรียนในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยได้กำหนดไว้ 6 ลักษณะดังนี้

1. กล้าเสี่ยงพอสมควร (Moderate Risk-Taking) ในเหตุการณ์ที่ต้องใช้ความสามารถโดยไม่ขึ้นอยู่กับโชคชะตา จะมีการตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว ไม่ลังเล บุคคลที่ต้องการสัมฤทธิ์ผลสูงมักไม่พอใจที่จะทำงานง่ายๆ แต่ต้องการทำงานที่ยากลำบากพอสมควร เพราะมีความมั่นใจ ในความสามารถของตนเอง เพราะการทำงานที่ยากให้ลุล่วงไปได้นั้นจะนำความพอใจมาสู่ตน
 2. ขยันขันแข็ง (Energetic) หรือ ชอบการกระทำแปลกๆ ใหม่ๆ ที่จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกว่าตนเองประสบความสำเร็จ ผู้มีความต้องการสัมฤทธิ์ผลสูงไม่จำเป็นต้องเป็นคนขยันในทุกกรณีไป แต่จะมานะพากเพียรต่อสิ่งที่ท้าทาย หรือช่วยความสามารถของตนและทำให้ตนเกิดความรู้สึกว่าได้ทำงานสำคัญลุล่วงไปแล้ว ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์ผลสูงมักจะไม่นิยมขยันขันแข็งในงานอันเป็นกิจวัตรประจำวัน แต่จะทำงานขยันขันแข็งเฉพาะงานที่ต้องใช้สมอง และเป็นงาน ที่ไม่ซ้ำแบบใคร หรือสามารถจะค้นคว้าหาวิธีการใหม่ๆ ที่จะแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป
 3. รับผิดชอบต่อตนเอง (Individual Responsibility) ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์ผลสูงมักจะพยายามทำงานให้สำเร็จเพื่อความพึงพอใจในตนเอง มิใช่หวังให้คนอื่นยกย่อง มีความต้องการเสรีภาพในการคิดและการกระทำไม่ชอบให้ผู้อื่นมาบงการ
 4. ต้องการทราบแน่ชัดถึงผลของการตัดสินใจของตนเอง (Knowledge of Result of Decision) โดยไม่ใช่ว่าเพียงการคาดคะเนเอาเองว่าจะต้องเป็นลักษณะอย่างนั้นอย่างนี้ นอกจากนี้ ผู้ที่ต้องการ ความสัมฤทธิ์ผลสูง ยังพยายามที่จะทำตัวให้ดีกว่าเดิมอีก เพื่อทราบว่าผลการกระทำของตัวเองว่าเป็นอย่างไรก็จะพยายามปรับปรุง ทั้งในด้านของพฤติกรรม
 5. มีการทำนายหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Anticipation of Future Possibilities) ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์ผลสูง มักเป็นบุคคลที่มีแผนระยะยาว เพราะเล็งเห็นผลคาดการณ์ไกลกว่าผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์ต่ำ
 6. มีทักษะในการจัดการระบบงาน (Organizational Skills)
- และนอกจากนี้ แมคเคลแลนด์ ได้สรุปว่าลักษณะของคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับสูงจะมีลักษณะ ดังนี้

1. พยายามที่จะทำงานอย่างไม่ทอดยจนถึงจุดหมาย
2. เป็นผู้ตั้งวัตถุประสงค์ที่มีโอกาสทำได้สำเร็จ 50-50 หรือมีความเสี่ยงปานกลาง
3. เป็นผู้รับผิดชอบพฤติกรรมของตนและตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ในการทำงาน

4. เป็นผู้มีความสามารถในการวางแผนในระยะยาว
5. ต้องการข้อมูลผลย้อนกลับของผลงานที่ทำ
6. เมื่อประสบความสำเร็จมักอ้างสาเหตุภายใน เช่น ความสามารถและความพยายาม

สุตามาส ศรีนอก (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านทักษะชีวิตของนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า 1) ระดับทักษะชีวิตของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่าง และการจัดการกับอารมณ์และความเครียด 2) ตัวแปรระดับนักเรียน ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ ส่งผลทางบวกต่อคุณภาพผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ การจัดการกับอารมณ์และความเครียดส่งผลทางลบต่อคุณภาพผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2554) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในเครือข่าย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 ของนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับปัจจัยด้านนักเรียน ได้แก่ เพศ (X1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (X3) เจตคติต่อการเรียน (X4) โดยมีค่าความสัมพันธ์ตั้งแต่ .278 ถึง .360 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้นปัจจัยด้านความพร้อมของผู้เรียนหมายถึง นักเรียนต้องมีความกระหายใฝ่รู้ในการเรียน มีความต้องการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และคอยแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ด้วยตนเองอยู่เสมอ มีสุขภาพที่ดีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ รู้ว่าตนเองมีความสนใจในด้านใด มีความถนัดในด้านใด และมีการวางแผนการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความสุขในการมาเรียน ไม่มีเรื่องกังวลใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับเพื่อนและครู และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งด้านการเรียนและด้านอื่นๆ พยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ และทบทวนเนื้อหาบทเรียนอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหา นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความรักและภูมิใจในตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถทำสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.1.3 ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมผู้เรียน

นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสร้างจิตความสามารถในการแข่งขัน ไว้ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน และส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสร้างจิตความสามารถในการแข่งขัน

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพด้วยการปรับหลักสูตร การวัดและประเมินผลที่เหมาะสม

1.1 ปรับปรุงหลักสูตรในระดับปฐมวัยและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ และจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร ตามความจำเป็นและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม

1.2 ส่งเสริมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ภาษาประเทศคู่ค้า และภาษาอาเซียนอย่างน้อย 1 ภาษา

1.3 พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลทุกระดับ ให้มีคุณภาพและมาตรฐานนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ

2. พัฒนาคุณภาพกระบวนการเรียนรู้

2.1 พัฒนาผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษา ให้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้มีความพร้อมเข้าสู่การเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

2.2 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ตามช่วงวัย

2.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน

2.4 ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง (Active Learning) เน้นทักษะกระบวนการ ให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์ ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งในและนอกห้องเรียน

2.5 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

2.6 ปลุกฝังทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์

2.7 สนับสนุนการผลิต จัดหา และใช้สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี นวัตกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลากหลายรวมทั้งการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ในการจัดการเรียนรู้ได้ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

2.8 ส่งเสริมการจัดหลักสูตรทักษะอาชีพ ควบคู่ไปกับวิชาสามัญ เช่น ทวิศึกษา (Dual Education) หลักสูตรระยะสั้น

2.9 ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (ผู้พิการผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ) ให้เต็มตามศักยภาพด้วยรูปแบบที่เหมาะสม

2.10 ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพอย่างเข้มแข็งต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, น. 28 -103) ได้เสนอหลักการ บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จเพื่อให้ผู้บริหารนำไปสร้างเป็นนโยบายการดำเนินงานไว้ ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ

1.1 ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบ หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของ ชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยที่ครู ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

1.2 ส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญ ที่สุด

1.3 ส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้

1.4 มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานโดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ การจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาไว้ทุกช่วง ชั้น

1.5 มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพ ในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. ด้านการบริหารงบประมาณ

2.1 ยึดหลักความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคทางการศึกษาของผู้เรียน

2.2 พัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณตามมาตรฐานการ จัดการทางการเงิน เพื่อรองรับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

2.3 ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ

2.4 มุ่งเน้นการส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการ งบประมาณ ให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ มีความคล่องตัว โปร่งใสตรวจสอบ ได้จากผลสำเร็จของงานและทรัพยากรที่ใช้

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

3.1 ยึดหลักความต้องการและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ตามนโยบาย กฎหมาย และหลักเกณฑ์ที่กำหนด

3.2 ยึดหลักความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด

3.3 ยึดหลักธรรมาภิบาล

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

4.1 ยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด สถานศึกษาจัดการศึกษาตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาชาติ

4.2 ส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารและจัดการศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก เป็นความโปร่งใสความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตามกฎเกณฑ์ กติกา ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

4.3 พัฒนางค์กรให้เป็นองค์กรสมัยใหม่ โดยนวัตกรรมการและเทคโนโลยีใช้อย่างเหมาะสมสามารถเชื่อมโยง ติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วด้วยระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

4.4 ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่างๆ ประสานงานการบริหารงานอื่น ๆ ให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษาดูแบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น

ธนบดี บัวใหญ่รักษา (2550, น.49-51) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริม สนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนที่คอยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ กระตุ้นส่งเสริมให้มีวินัยในชั้นเรียนและใช้กระบวนการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ จัดประชุม สัมมนาเพื่อส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารต้องแสวงหาความร่วมมือจากผู้ปกครอง ท้องถิ่น และแหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อระดมทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และความสนใจของผู้เรียนและจะต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. นโยบายการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของหลักสูตร และต้องมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับปัจจุบัน และเป็นหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะอนาคตโรงเรียนจะมีอิสระในการบริหารงานวิชาการ

2. นโยบายการจัดแหล่งการเรียนรู้ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องตอบสนองความแตกต่าง ระหว่างบุคคล จึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ แหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ เรือนเพาะชำ สวนหย่อม ห้องวิทยาศาสตร์ เป็นต้น มีระบบวางแผนการใช้แหล่งการเรียนรู้ จัดตั้งบุคลากร รับผิดชอบดูแล มีการควบคุมกำกับ และติดตามประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งแสวงหาแหล่งเรียนรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และครูในฐานะผู้อำนวยการความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ จะทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

3. นโยบายการวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. นโยบายการจัดหาสื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ไว้ให้พร้อมสำหรับครูและระบบการการผลิตการพิมพ์ การเก็บรักษา การซ่อมแซมให้ทันสมัยเสมอ รวมทั้งควรสำรวจความต้องการใช้สื่ออุปกรณ์

5. นโยบายร่วมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางการศึกษา โดยสนับสนุนความคิด การให้คำปรึกษาแนะนำ การปกป้องดูแล การสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

สำนักปฏิรูปการศึกษา (2550) ได้กล่าวถึงบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงาน ดังนี้ ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับ สภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ชุมชนและท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะของผู้เรียน

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานดังนี้ การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่างๆ ปลุกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

3. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน มีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานดังนี้ การกำหนดระเบียบ แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ การวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงาน ดังนี้ การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครู ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประการสุดท้ายคือ ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัยหรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานดังนี้ ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการ ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานด้านวิชาการ ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น

6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้มีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงาน ดังนี้ สำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษาชุมชนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง เรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นมีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานดังนี้ ประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียงภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษาและสร้างเครือข่าย ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ องค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

8. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษามีแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานดังนี้ สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

ไกรพจน์ บุญประเสริฐ (2550) ได้ทำการศึกษา บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากาญจนบุรี พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการ ดำเนินงานในสถานศึกษา ในฐานะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านพบว่าอยู่ในระดับ มากทุกด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยคือ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหาร ทั่วไป และการบริหารวิชาการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้บริหารให้ความสนใจในเรื่องของบุคคล และ การเงิน ส่วนวิชาการนั้นถูกให้ความสำคัญมาเป็นอันดับสุดท้ายซึ่งนำมาสู่ผลกระทบต่อคุณภาพ ผู้เรียน

และบุญเดิม เจริญ (2551) ได้ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติ กรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับผลการประเมินคุณภาพ ภายนอกสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานตามนโยบายวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มี ความสัมพันธ์กับผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ในด้านคุณภาพผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้นปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมคุณภาพเรียนหมายถึง ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน ตลอดจนกิจกรรมทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาและกระตุ้นการเรียนรู้ของ นักเรียน ส่งเสริมสนับสนุนด้านทรัพยากรการเรียนการสอน และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการ จัดการเรียนรู้ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารความรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมการเรียนรู้ ท้องถิ่น โดยนำภูมิปัญญาของท้องถิ่น เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมการนิเทศการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้นักเรียนเข้ามามี ส่วนร่วม ในการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริม การเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างเครือข่ายความ ร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

2.1.4 ปัจจัยด้านสนับสนุนสื่อ และแหล่งเรียนรู้

ทศนา แคมมณี (2550, น.10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการสอนที่ ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้คือ สื่อกลางที่จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่รู้หรืออยากจะเรียนรู้ ทำให้เกิดความคิด ความอ่านและเกิดความรู้จาก งานทางสติปัญญาซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากแนวคิดนักการศึกษา กาเย่ (Gagne) ประกอบด้วย

ผู้เรียน (Learner) มีระบบสัมผัสและระบบประสาทในการรับรู้

สิ่งเร้า (Stimulus) คือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การตอบสนอง (Response) คือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษามุ่งเน้นที่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความรู้และพัฒนากระบวนการคิด ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับ“การสอนหรือการถ่ายทอด”จึงเปลี่ยนมาเป็น “การเรียนรู้” ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเองโดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ด้วยเหตุนี้ “สื่อการเรียนรู้” เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากในยุคปัจจุบันข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร ซึ่งสื่อการเรียนรู้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวผู้เรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ รวมถึงเหตุการณ์ หรือ แนวความคิด โดยมุ่งเน้นส่งเสริมการค้นคว้า หรือ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ของผู้เรียนจะทำหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพดังนี้

1. ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์
2. สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
3. กระตุ้นให้เกิดศักยภาพทางความคิดได้แก่ คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมี

วิจารณ์ฯ เป็นต้น

4. กระตุ้นให้เป็นผู้แสวงหาความรู้และมีทักษะในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

อิสรา ก้านแก้ว (2550, น. 21-29) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนไว้ว่า หมายถึง เครื่องมือที่ออกแบบโดยบูรณาการกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางปัญญา (Cognitive tools) ตลอดจนกระตุ้นให้เป็นผู้แสวงหาความรู้และมีทักษะในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์โดยเครื่องมือเหล่านั้นอาจเป็นทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวผู้เรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ วิธีการ ตลอดจน คน สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ ภูมิปัญญา รวมถึงเหตุการณ์ หรือ แนวความคิด เป็นต้น

คุณลักษณะของสื่อการเรียนรู้

1. ช่วยส่งเสริมการสร้างความรู้ของผู้เรียน
2. ช่วยส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3. มุ่งเน้นการพัฒนาการคิดของผู้เรียน

4. เป็นสื่อที่หลากหลาย ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ วิธีการ ตลอดจน สิ่งที่มีตามธรรมชาติ

5. เป็นสื่อที่อยู่ตามแหล่งความรู้ในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

6. ช่วยพัฒนาการร่วมทำงานเป็นทีม

ความสำคัญของการเรียนรู้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียนได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น

2. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่

5. ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน

6. เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างทัดเทียมกัน

7. ช่วยเชื่อมโยงสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ตลอดจน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

9. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในหลายมิติจากสื่อที่หลากหลาย

10. ช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเชิงเนื้อหา กระบวนการ และความรู้ เชิงประจักษ์

11. ส่งเสริมให้เกิดทักษะ ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร

ประเภทของสื่อและแหล่งเรียนรู้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ เป็น สิ่งที่พิมพ์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแผ่นกระดาษหรือวัตถุใด ๆ ด้วยวิธีการต่างๆ อันเกิดเป็นชิ้นงานที่มีลักษณะเหมือน ต้นฉบับขึ้นหลายสำเนาในปริมาณมากเพื่อเป็น สิ่งที่ใช้การติดต่อ หรือชักนำให้บุคคลอื่นได้เห็นหรือทราบ ข้อความต่าง ๆ ซึ่งมีหลายลักษณะเช่น เอกสาร หนังสือ ตารา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร ฯลฯ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยสื่อสิ่งพิมพ์คือการอ่านและพยายามสร้างความเข้าใจจากสารสนเทศที่นำเสนอ

2. สื่อเทคโนโลยี เป็น สื่อที่นำศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เข้ามาใช้ในการนำเสนอเนื้อหาบทเรียน เช่น แอบบันทิกภาพ วิดิทัศน์ เทปเสียง สไลด์ คอมพิวเตอร์ มัลติมีเดีย สื่อบนเครือข่าย อินเทอร์เน็ต การศึกษาผ่านดาวเทียม กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย สื่อสื่อเทคโนโลยีผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ และสร้างการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สื่อจากพวก

มัลติมีเดียยังสามารถนำเสนอภาพเคลื่อนไหว ภาพจริง ที่แสดงการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนเสียงประกอบที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

3. สื่อกิจกรรม เป็น สื่อในลักษณะที่เป็นกระบวนการ กิจกรรมที่จัดเพื่อฝึกกระบวนการคิดและการปฏิบัติ ตลอดจนทักษะต่างๆให้กับผู้เรียน เช่น การร่วมมือกันแก้ปัญหา การใช้ปัญหาเป็นฐาน โครงการ การสืบเสาะความรู้ การค้นพบความรู้ การแก้ปัญหา เกม การอภิปราย การทดลอง เป็นต้น

4. สื่อบุคคล คือ ตัวบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร อยู่ในระบบการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่ม ภูมิปัญญาเป็นความรู้ความสามารถ วิธีการผลงานที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลิตผลที่ดี งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้แต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชนไทย ล้วนมีการทำมาหากินที่สอดคล้องกับภูมิประเทศ มีผู้นำที่มีความรู้ มีฝีมือทางช่าง สามารถคิดประดิษฐ์ ตัดสินใจแก้ปัญหของชาวบ้านได้ ผู้นำเหล่านี้ เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ทรงภูมิปัญญาไทย

5. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ชิดตัวผู้เรียนตั้งแต่ตื่นเช้าจนกระทั่งช่วงชีวิตทั้งวัน จึงถือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างยิ่ง ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง อันเนื่องมาจากต้องการให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆที่เผชิญหรือพบเจอ มาใช้ในการแก้ปัญหาสำหรับตนเองและสังคมได้ ธรรมชาติจึงถือเป็นแหล่งเรียนรู้ขนาดใหญ่ที่ผู้เรียนจะต้องแสวงหาความจริง ข้อเท็จและนำมาประมวลเป็นความรู้ของตนเอง

6. สื่อวัสดุอุปกรณ์หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ รวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่างๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือช่าง เป็นต้น

สำนักพัฒนาเทคนิคศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (2559, น. 22-25) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ในสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนนั้น จะได้มาจาก 2 แหล่ง คือ มาจากแหล่งภายนอก ได้แก่การจัดซื้อหรือการบริจาค และอีกแหล่งมาจากการทำขึ้นเอง โดยผู้สอนหรือผู้เรียนภายในสถานศึกษา การจัดให้มีสื่อการเรียนการสอนนั้น อาจกล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ ในสถานศึกษา เช่น นโยบาย งบประมาณ วัสดุ เทคโนโลยี ความรู้ประสบการณ์ในการสร้าง ความรู้ประสบการณ์ตลอดจนทัศนคติ ของผู้สอนและเงื่อนไขเกี่ยวกับผู้เรียนเงื่อนไขต่างๆ พอจะสรุปในรายละเอียดได้ดังนี้

1. เงื่อนไขจากสถานศึกษา

1.1 สถานภาพของการศึกษา ได้แก่ ขนาดของสถานศึกษา ขอบประมาณ ความพร้อมและความสะดวกในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือและเครื่องจักรต่างๆ

1.2 การบริหารงาน ผู้บริหารได้เน้น หรือให้ความสำคัญในเรื่องสื่อการเรียนการสอน หรือไม่เพียงใด

1.3 ลักษณะการเรียนการสอน เช่น หลักสูตรการศึกษา แผนการสอน ระดับชั้น และสาขาการศึกษา

2. เงื่อนไขจากตัวผู้สอน

2.1 พื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้สอนแต่ละคนจะแตกต่างกัน ประสบการณ์ในการสอน และความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา ทำให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างและใช้สื่อการเรียนการสอนได้ดีกว่า

2.2 ประสบการณ์ในการทำสื่อการเรียนการสอน ผู้ที่เคยทำการออกแบบสร้างสื่อการเรียนการสอน จะสามารถทำได้ด้วยตนเอง และเข้าใจปัญหาต่างๆ ระหว่างดำเนินงาน

2.3 ทักษะคิดในการใช้ เช่น ความกล้า ความกระตือรือร้นที่จะใช้สื่อ ตลอดจนการเฝ้าหาความรู้ในด้านนี้อยู่เสมอ

3. เงื่อนไขจากกิจกรรมในบทเรียน

3.1 การวางแผนบทเรียน จะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะและแผนการในการสร้างสื่อ

3.2 วิธีการเรียนการสอน แต่ละช่วงของบทเรียนซึ่งผู้สอนได้กำหนดกิจกรรมจะเป็นตัวกำหนดลักษณะของสื่อการเรียนการสอน

3.3 ความพร้อม ความสะดวกในชั้นเรียน เช่น ปลั๊กไฟ การทำให้ห้องมืดเพื่อฉายสไลด์ตำแหน่งที่จะวางจอความสะดวกในการขนย้ายเครื่อง OHP เป็นต้น

3.4 ประสบการณ์และความกล้าในการมีส่วนร่วมที่จะใช้สื่อของผู้เรียน เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะทำให้สื่อนั้นมีคุณค่า สำหรับการเรียนการสอน ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนมีกิจกรรมร่วม

เสกสิฐ เล้ากิจเจริญ (2550, น. 7-8) มีความเห็นว่า การส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนนั้นผู้บริหารควรคิด และสนับสนุนผู้เรียน ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ซึ่งหมายถึง การจัดสื่อการเรียนการสอน และนวัตกรรมที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการเรียนการสอน โดยมีระบบการจัดหาและบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีการบริการและส่งเสริมการใช้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบการบริหารงานวัสดุอุปกรณ์ที่ดี จะนำไปสู่การบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการดำเนินงานและการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพทำให้การใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสม

และเกิดคุณค่าตรงกับความต้องการของผู้บริหาร ครูและนักเรียน รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาอื่นๆ เช่น ห้องสมุด สวนพฤกษศาสตร์ เป็นต้น กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนและประชาชนทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ดังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษามาตรา 25 ความว่า รัฐจำเป็นต้องส่งเสริมและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ ให้เพียงพอ สถานศึกษาทุกแห่งซึ่งมีหน้าที่ดำเนินงานสนองนโยบายตามพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าวต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคุณค่าและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และดำเนินการเพื่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ต่างในสถานศึกษาให้เพียงพอ และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

ศวินิต อรรถวุฒิกุล และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษา พฤติกรรมและปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูในภูมิภาคตะวันตกพบว่า การที่สถานศึกษาจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อม และสื่อที่อำนวยความสะดวกการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งภายในและหรือภายนอกห้องเรียนอย่างหลากหลาย ส่งผลให้ครูและผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใช้ศึกษาหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารสารสนเทศ และประสบการณ์เพิ่มเติม เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการเผยแพร่ผลงาน ความรู้ทางวิชาการของครูผู้สอนได้เป็นอย่างดี และเกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

ทัศนีย์ สุขทวี และ กัญญารัชการย์ นิลวรรณ (2560) ได้ทำการศึกษา การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักการบริหาร 4M โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม พบว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักการบริหาร 4M โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาในปัจจุบันไม่จำกัดเพียงแค่การเรียนรู้จากในห้องเรียนเท่านั้น แต่ผู้เรียนต้องมีการเรียนรู้จากนอกห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งในด้านอารมณ์สังคม สติปัญญาและสามารถพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิตอย่างเต็มตามศักยภาพ

ดังนั้นปัจจัยด้านสนับสนุนสื่อ และแหล่งเรียนรู้หมายถึง สถานศึกษามีอุปกรณ์ในการเรียนรู้เพียงพอ มีสื่อการเรียนการสอน และเทคโนโลยีที่หลากหลาย อาคารสถานที่ มีแสงสว่างเพียงพอ เป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะและมีความปลอดภัย มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้สื่อจากภูมิ

ปัญญาในท้องถิ่น มีสื่อและแหล่งเรียนรู้ตามบริเวณต่างๆของโรงเรียน มีบริการห้องสมุดในสถานศึกษา ที่เพียงพอและสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก มีแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนที่คอยให้บริการ เช่น ห้องสมุดชุมชน แหล่งฝึกอาชีพ ศูนย์ประวัติศาสตร์ชุมชน และมีการฝึกอบรมและพัฒนาให้นักเรียนในการเข้าถึงสื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่างๆทั้งในและนอกสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ

2.1.5 ปัจจัยด้านสนับสนุนจากผู้ปกครอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. 2553 ได้ระบุหน้าที่ของผู้ปกครองในการส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาดังนี้ มาตรา 11 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 คือให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ตลอดจนให้ได้รับการศึกษา นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญดังนี้

1. บิดามารดา หรือผู้ปกครองต้องจัดให้บุตรหรือบุคคลในความดูแล ได้รับการศึกษาภาคบังคับเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก

2. บิดามารดา หรือผู้ปกครองต้องจัดให้บุตรหรือบุคคลในความดูแล ได้รับการศึกษา นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2554, น.44-46) ได้สรุปข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะและแนวทางที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้กับบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ที่บ้าน พ่อแม่ ผู้ปกครอง นอกจากมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตตามวัยแล้ว ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมความพร้อมให้ลูกเข้าสู่สังคมภายนอกได้อย่างมั่นใจ การเตรียมตัวลูกให้พร้อมตั้งแต่อยู่ที่บ้าน เป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้อย่างมั่นคงให้แก่ลูกก่อนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียนที่ครูจะเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ให้พัฒนาในระดับสูงขึ้นไป ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองควรตระหนักเสมอว่า ไม่ควรทิ้งภาระการเลี้ยงดูลูกทั้งหมดให้โรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ฝ่ายเดียว พ่อ แม่ ผู้ปกครองต้องคำนึงถึงสิทธิของลูก นั่นก็คือ ประโยชน์ของลูกเป็นอันดับแรก ต้องพิจารณาไตร่ตรองถึงความถูกต้องว่า ผลที่เกิดขึ้นใดๆ ก็ตามเป็นประโยชน์แก่ลูกอย่างแท้จริง พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ต้องรู้จักปรับวิธีการเลี้ยงดูให้เข้ากับพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป

ตามวัย ต้องเอาใจใส่ ดูแลพฤติกรรม ให้ความสนใจ เข้าใจความพร้อม เปิดโอกาสให้ลูกได้ค้นพบตัวเอง เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และสามารถคิดเป็น แก้ปัญหาได้ นอกจากนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องปฏิรูปตนเองทั้งในแง่ทัศนคติและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกไม่ควรคาดหวังในตัวลูกมากเกินไป เพราะจะสร้างความกดดันให้ลูก ควรส่งเสริมให้ลูกได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2. ที่โรงเรียน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเรียนรู้ เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ที่พัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในทุกด้านของเด็ก ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงจากครอบครัวขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง ดังนั้น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารจะต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ กล่าวคือ พ่อแม่ และผู้ปกครองต้องมีความเข้าใจนโยบาย กฎระเบียบ การเรียนการสอนของโรงเรียนและการประเมินผลความสำเร็จต่างๆ ของลูก ควรพบครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างลูกอยู่ที่บ้านและโรงเรียน ความเอาใจใส่ของพ่อแม่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของลูก รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายพ่อแม่ ผู้ปกครองในโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยดูแลความประพฤติและการเรียน รวมทั้งการป้องกันและแก้ปัญหาต่างๆ บทบาทของพ่อ แม่ ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนของลูกนั้น ได้แก่ การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทั้งในระดับห้องเรียน ระดับชั้นเรียน และระดับโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอน เป็นครูช่วยสอน ฝึกทักษะวิชาชีพต่างๆ และการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากนั้น การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ พ่อแม่ ผู้ปกครองมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการประเมินผลผู้เรียนและโรงเรียน โดยให้ข้อคิดเห็นให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียน การสอนของโรงเรียน รวมทั้งคอยติดตามผลการประเมินและมีส่วนร่วมในการนำผลการประเมิน ไปพัฒนาปรับปรุงผู้เรียนที่บ้าน

3. แหล่งเรียนรู้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง สามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ของลูกได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ สามารถเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้แก่ลูก โดยพาลูกเพื่อนๆ ของลูก และกลุ่มพ่อแม่ของเพื่อนลูกไป ทัศนศึกษาตามแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดต่างๆ เพื่อให้เกิด การเรียนรู้ร่วมกันจากสภาพแวดล้อมที่ได้พบเห็นทำให้ทุกคนได้รับบรรยากาศที่มีความรู้ ความสุข และความสนุกสนาน ทำให้สายสัมพันธ์ พ่อ แม่ ลูก มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

พระนาคร มีภูคำ (2554) ได้เสนอบทบาทของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนไว้ 5 ด้านดังนี้

1. ด้านการจัดหลักสูตร หมายถึง การร่วมคัดเลือกและร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารหลักสูตรของโรงเรียน การเข้าร่วมประชุมฟังคำชี้แจง การให้คำปรึกษาแนะ

แนว การร่วมให้ข้อมูลและปัญหาในการจัดหลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา แนวการวัด และประเมินผลการทำงานกับติดตามการใช้หลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร

2. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การที่ ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการ จัดประสบการณ์กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัด สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ ดีเป็นวิทยากรพิเศษ เป็นผู้ช่วยครูในชั้น เป็นอาสาสมัครกิจกรรม ติดตามการสอนของครู ผลการเรียนรู้และการพัฒนาการของนักเรียน การวัดและประเมินผล การเข้าร่วม ประชุมรับทราบผลการเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน หมายถึง การที่ผู้ปกครองเอาใจ ใส่ดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนให้คำปรึกษาแนะนำ ในการปฏิบัติตนของ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมและช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เชื่อมชมการเรียนการสอน การทำกิจกรรมของบุตรหลาน ให้ครูไปเยี่ยมบ้าน ติดตามแจ้งข้อมูลข่าวสารกับโรงเรียน เผยแพร่ ผลงานและข่าวสารสู่ชุมชน ตอบแบบสอบถามของโรงเรียน ประเมินหรือตลอดจนเสนอความ คิดเห็นและจัดหาทรัพยากรให้กับโรงเรียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนานักเรียนระหว่าง ครูกับผู้ปกครอง

4. การช่วยเหลือการเรียนรู้ที่บ้าน หมายถึง การที่ผู้ปกครองจัดสภาพ บรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดูแลแนะนำการทำงานที่บ้าน ให้นักเรียนทำกิจกรรม ร่วมกับผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง วางแผนการทำงานที่ บ้านร่วมกับ นักเรียน ชื่นชมผลงานของนักเรียนที่บ้าน ส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการด้านสติปัญญาด้วยคำ ถาม และจัดหาสื่อต่างๆ ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงโดยการ พานักเรียนไปสถานที่ ที่น่าสนใจ ให้ทำกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ และการช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเองหลังรับทราบผลการเรียน

5. การร่วมตัดสินใจในนโยบายบริหารโรงเรียน หมายถึงการให้ผู้ปกครอง เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น กรรมการที่ปรึกษาของห้องเรียน กำหนดนโยบายและ แผนงานของโรงเรียน ร่วมประชุมวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน กำหนดเป้าหมาย ของการจัดการศึกษา ร่วมประเมินผลการจัดการศึกษา และพัฒนาการบริหารงานโรงเรียน

วิลาวัณย์ เสมรสุต (2554, น.47-48) ได้สรุปบทบาทของผู้ปกครองในการ ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนไว้ 6 ด้านดังนี้

1. การเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน ผู้ปกครองควรติดตามการเรียนของ นักเรียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ หมั่นตรวจดูการบ้านก่อนลงนามรับทราบในสมุดจดการบ้าน สอบถาม ถึงผลการสอบทุกครั้งที่มีการสอบ สนทนาและสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนในแต่ละวัน ถ้า เด็กไม่เข้าใจหรือมีข้อสงสัย ผู้ปกครองควรอธิบายให้ฟังหรือมีจดหมายถึงอาจารย์ขอให้เด็กไปพบ

หรือผู้ปกครองควรพบอาจารย์ด้วยตนเองกรณีผู้ปกครองที่มีเวลาหรือยินดีที่จะช่วยเด็กแต่ยังไม่เข้าใจวิธีการขั้นตอนและแนวคิดต่างๆ ผู้ปกครองควรพบอาจารย์ผู้สอน ติดตามดูความสามารถของเด็กในการเรียน ตักเตือนและกำชับเด็กให้ทำการบ้านและให้ทำด้วยตนเองไม่ควรสอนตลอดเวลา แต่ต้องคอยชี้แนะเมื่อเด็กทำไม่ได้จริงๆ ตรวจสอบรายละเอียดขั้นตอนของการทำการบ้านและคอยดูแลเอาใจใส่ ช่วยทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้ว

2. การให้ความรู้เพิ่มเติม ผู้ปกครองควรช่วยและอธิบายเรื่องต่างๆ เมื่อเด็กไม่เข้าใจ ช่วยสอนให้ตามความสามารถของผู้ปกครอง อีกทั้งช่วยเสริมความรู้ในเรื่องเด็กกำลังเรียน ให้ชมการแข่งขันการตอบปัญหาทางวิชาการ พาไปชมนิทรรศการต่างๆ ที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่เพื่อนักเรียนจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ใน ชั้นเรียนต่อไปการให้ความรู้เพิ่มเติมพ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจใช้วิธีการได้หลายรูปแบบคือ สอนและอธิบายเมื่อเด็กไม่เข้าใจหรือทำโจทย์ไม่ได้โดยอธิบายให้เด็กเข้าใจมากกว่าบอกคำตอบหรือให้ เด็กลอก ตั้งโจทย์ให้เด็กฝึกทำหรือฝึกคิดในใจ เมื่อมีเวลาว่างช่วยสอนให้ตามความสามารถของผู้ปกครองและสอนให้ในแนวทางเดียวกับอาจารย์ที่สอนด้วย

3. การปรับปรุงแก้ไขและซ่อมเสริม การปรับปรุงแก้ไขและซ่อมเสริม พ่อแม่ ผู้ปกครองอาจปฏิบัติในวิธีการดังต่อไปนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองควรติดต่อและพบอาจารย์ที่สอนนักเรียนในรายวิชาต่างๆ เป็นครั้งคราวเพื่อทราบถึงแนวการสอนในแต่ละเรื่องได้นำมาสอนในแนวทางเดียวกันเพื่อทราบปัญหาและหาทางแก้ไข ถ้าเด็กไม่เข้าใจในการเรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรจัดหาอุปกรณ์ง่ายๆ หรือของจริงอธิบายเสริมให้เด็กฟังตลอดจน พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรจัดหาอาจารย์สอนพิเศษให้ในกรณีที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาสอนหรือไม่มีความสามารถที่จะสอน

4. การให้การสนับสนุนและเสริมกำลังใจแก่เด็ก พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรให้การสนับสนุนและเสริมกำลังใจเด็ก เช่น ให้คำชมเชยหรือให้รางวัลเมื่อนักเรียนมีผลการเรียนที่ดีเป็นที่พอใจของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรให้คำชมเชยเมื่อสอบได้คะแนนดีแสดงความยินดีและภูมิใจให้เด็กเห็น แสดงความพอใจและชื่นชมเด็กต่อหน้าญาติหรือผู้อื่น ให้กำลังใจเพื่อให้เด็กเกิด ความมานะพยายามขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาต่างๆ พยายามทำให้เด็กเกิดความรู้สึกสนุกกับการเรียน และพ่อแม่ ผู้ปกครองควรให้คำชี้แนะถึงความสำคัญของการเรียนในวิชาต่างๆ ด้วยฝึกให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักสังเกตว่าในชีวิตประจำวันเราสามารถนำเอาวิชาใดมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้บ้าง

5. การจัดหาอุปกรณ์การเรียนผู้ปกครองควรจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้เด็กอย่างครบถ้วน เช่น จัดหาสมุด ดินสอ ปากกา หนังสือให้เด็กอย่างครบถ้วน ฝึกให้เด็กรู้จัก การจัดเก็บรักษาของเพื่อใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า จัดหาอุปกรณ์พิเศษให้เด็กเล่นเพื่อฝึกให้เด็กมีความรวดเร็วทางสมอง เช่น เกมต่างๆ จัดหาซื้อของเล่นที่ส่งเสริมในการคิด วิเคราะห์ และอุปกรณ์ที่

จำเป็นในการเรียนวิชาต่างๆ เช่น สายวัด เครื่องคอมพิวเตอร์ แนะนำให้เด็กรู้จักอุปกรณ์ที่มีอยู่ ที่บ้านเพื่อช่วยในการเรียน เช่น กระดุม หลอด เปลือกหอย ไม้ไอศกรีม เพื่อให้เด็กนำมาฝึกทักษะและคิดประดิษฐ์ตามจินตนาการของเด็ก อีกทั้งจัดหาวัสดุหรืออุปกรณ์ที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก ซึ่งจะ ทำให้เด็กสนใจและเกิดความเข้าใจมากขึ้น เช่น รูปทรงเลขาคณิต รูปภาพ แผนที่ เป็นต้น

เดฟ และ วูล์ฟ (Dave and Wolf, 1964 : อ้างถึงในศิรินทร์ ดันปะเสริฐ 2553, น. 35) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนของเด็กกับลักษณะของผู้ปกครองพบว่า พฤติกรรม 6 ประการของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก คือ

1. ลักษณะของภาษา คือ คุณภาพมาตรฐานของภาษาที่พ่อแม่พูด รวมทั้งระดับมาตรฐานที่พ่อแม่คาดหวังให้เด็กพูด
2. บรรยากาศทางวิชาการ คือ ความเอาใจใส่ใคร่รู้ในวิทยาการต่างๆ และ จัดหากิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก
3. การช่วยเหลือทางด้านวิชาการ คือ การให้คำแนะนำ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงวิชาการแก่เด็ก
4. แรงกระตุ้นเพื่อความสำเร็จ คือ ความมุ่งหวัง แรงปรารถนาของพ่อแม่ และการให้กำลังใจเพื่อให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
5. กิจกรรมภายในบ้าน คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในบ้าน เพื่อให้เกิดการสำรวจและเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ในโลกกว้าง
6. ลักษณะนิสัยในการทำงาน คือ ลักษณะการจัดการภายในบ้านที่จะช่วยให้เด็กรู้จักใช้เวลาศึกษาได้อย่างเพียงพอ

วิลาวัณย์ เสมรสุด (2554) ที่ได้ทำการศึกษาถึง บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า

1. บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ในภาพรวมพบว่า ระดับการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยพบว่า บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนด้านการสนับสนุนและเสริมกำลังใจ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการเอาใจใส่ติดตาม ผลการเรียนรู้ และอันดับสุดท้ายระดับการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับปานกลาง คือ ด้านการให้ความรู้เพิ่มเติม

2. ทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษาและรายได้ของครอบครัวต่อเดือน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศ อายุ อาชีพ ระดับ

การศึกษา และรายได้ของครอบครัวต่อเดือนต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ในภาพรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ปกครองที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน และผู้ปกครองที่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านการเอาใจใส่ติดตาม ผลการเรียนรู้และด้านการหาอุปกรณ์การเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ศิริรินทร์ ต้นประเสริฐ (2554) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตบ่อกใหญ่ กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ 1) การจัดหาสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนรู้ 2) การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การสนับสนุนและให้กำลังใจ 4) การอบรมเลี้ยงดูบุตรและการเอาใจใส่ติดตามผลการเรียนรู้ 5) การให้ความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติม และ 6) การปรับปรุงซ่อมเสริมการเรียนรู้

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่าโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยผู้ปกครองของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีส่วนร่วมมากกว่า ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

3. ปัญหาในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน 3 ลำดับแรก คือ 1) การปรับปรุงซ่อมเสริมการเรียนรู้ 2) การให้ความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติม และ 3) การอบรมเลี้ยงดูบุตรและการเอาใจใส่ติดตามผลการเรียนรู้

ดังนั้นปัจจัยด้านผู้ปกครองหมายถึง ผู้ปกครองให้ความร่วมมือโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับสถานศึกษาของนักเรียน เป็นตัวอย่างในการแสวงหาความรู้ให้กับนักเรียน คอยช่วยเหลือการเรียนรู้ของนักเรียนที่บ้าน ให้ความรู้เพิ่มเติม จัดหาอุปกรณ์การเรียนรู้ที่จำเป็นและส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน จัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้พานักเรียนออกไปทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตามความสนใจของเด็กนักเรียน คอยให้กำลังใจนักเรียน สร้างแรงกระตุ้น ให้เกิดความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของความขยัน อดทน มุ่งมั่น ทุ่มเทในสิ่งที่กำหนดเป้าหมายไว้ให้ประสบผลสำเร็จให้กับผู้เรียน

3. คุณภาพผู้เรียน

3.1 ความหมายของคุณภาพผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึงคุณภาพผู้เรียนที่สังคมต้องการ ในมาตราที่ 6 ว่า“การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ(หมายถึง สุขกาย สุขใจ) สติปัญญา ความรู้ (หมายถึงเป็นคนเก่ง) และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (หมายถึง เป็นคนดีของคนรอบข้างและสังคม)” และในมาตรา 7 ที่ว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมายความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติการกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง”

กระทรวงศึกษาธิการในยุคของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552-2561) ได้กำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับคนไทยยุคใหม่เพื่อให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคที่ความรู้และเทคโนโลยีเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้ประกาศว่าคนไทยยุคใหม่ต้องได้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีสติรู้ทัน มีปัญญารู้คิดมีสมรรถนะและมีคุณธรรม รับผิดชอบต่อครอบครัว ประเทศชาติ และเป็นพลเมืองดีของโลก ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สุริยรัตน์ ชำมสาม (2550) ที่ได้กล่าวถึง คุณภาพผู้เรียนว่า หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ คือ ทำให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขตามมาตรฐานทางการศึกษามีความสอดคล้องกับแนวนโยบายการจัดการศึกษาของภาครัฐและตรงกับความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคตหลักสูตร

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) (2550, น.22) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาว่า คือ คุณภาพของผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีคุณภาพดี คุณภาพผู้เรียนดังกล่าวขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนระบบบริหารที่ได้มาตรฐานและระบบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ อีกทั้งเชื่อว่า ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนน่าจะส่งผลโดยอ้อม ต่อระบบการบริหารและระบบการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน และส่งผลโดยตรงต่อการได้มาซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษา

ที่เชี่ยวชาญคณะกรรมการการศึกษาที่เชี่ยวชาญจะส่งผลโดยตรงต่อการมีผู้บริหารและครูมืออาชีพ และน่าจะส่งผลโดยอ้อมต่อมาตรฐานของระบบบริหารและการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งเชื่อว่าผู้บริหารและครูมืออาชีพจะนำไปสู่ระบบบริหารและระบบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีคุณภาพดี เป็นคนดีมีความสามารถ และมีความสุข

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดจุดหมายของหลักสูตร โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพดังนี้ 1) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าในตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

กิตติเชษฐ์ อักษร (2554, น.70-71) ได้กล่าวถึง คุณภาพผู้เรียนว่า คือ หัวใจของการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาโดยผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และภาพเด็กไทยในอนาคตจะมีคุณภาพคือ เป็นผู้ที่มีความสามารถคิดเป็น ทาเป็น แก้ปัญหาเป็น ก้าวไกลสู่สากล และมีความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ การพัฒนาผู้เรียนนั้นต้องอาศัยการดำเนินการพัฒนากระบวนการต่างๆ ในเรื่องของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนนั้น ต้องสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย สิ่งสำคัญที่สุดต้องขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้สอดคล้องต่อเนื่องกันทั้งในระดับ ปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

กล่าวโดยสรุป คุณภาพผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงยังคงยึดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร ซึ่งสามารถจัดออกเป็น 3 ด้านคือ

1. ด้านความดี คือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
2. ด้านความเก่ง คือ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการทำงาน
3. ด้านความสุข คือ มีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

3.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับคุณภาพผู้เรียน

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษายึดหลักมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพ และมีการทดสอบที่ได้มาตรฐานไปสู่ระดับชาติ สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นที่รัฐต้องตรวจสอบประเมินผลว่าการจัดการศึกษาที่เป็นการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงนั้น มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดและมีคุณภาพเท่าเทียมกันมากน้อยเพียงใด จึงได้จัดตั้งสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ขึ้นสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ(องค์การมหาชน) เรียกโดยย่อว่า "สทศ" ใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "National Institute of Educational Testing Service (Public Organization)" เรียกโดยย่อว่า "NIETS" จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2548 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ.2548 ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) จัดตั้งขึ้นเป็นองค์การมหาชนเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรและบุคลากรได้สูงสุด มีความเป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับการบริหารของหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาจึงมีความเป็นกลาง เป็นสถาบันที่มีการกำหนดหลักการ นโยบาย มาตรการและเป้าหมาย โครงสร้างการบริหาร และการดำเนินกิจการความสัมพันธ์กับรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคลากร การเงิน การตรวจสอบ และการประเมินผลที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบันเพื่อบริหารจัดการและดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา วิจัย และให้บริการ ทางด้านการประเมินผลทางการศึกษาและทดสอบทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นศูนย์กลางความร่วมมือด้านการทดสอบทางการศึกษาในระดับชาติและนานาชาติ

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น ได้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นข้อกำหนดต่างๆเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนาเมื่อเข้ารับการศึกษา ตลอดจนกำหนดการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

3.3 มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้กล่าวถึงมาตรฐานการศึกษาซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง มาตรฐานถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาทำให้เกิดโอกาสที่เท่าเทียมกันในการพัฒนาคุณภาพ เพราะสถานศึกษาทุกแห่งรู้ว่าเป้าหมายการพัฒนาที่แท้จริงอยู่ที่ใด การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาจึงเป็นการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา 2 ประการ คือ 1) สถานศึกษาทุกแห่งมีเกณฑ์เปรียบเทียบกับมาตรฐานซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกัน 2) มาตรฐานทำให้สถานศึกษาเข้าใจชัดเจนว่าจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางใด ดังนั้น หากมีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือมีการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานโดยองค์กรภายนอก สถานศึกษาก็สามารถเตรียมตัวให้พร้อมในการประเมินนั้นๆ ได้ มาตรฐานการศึกษามีประโยชน์ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ผู้เรียน ทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาตนเองตามความคาดหวังของสังคม และประเทศชาติว่าต้องการคนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างไร จะทำอะไรจึงจะเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่มาตรฐานการศึกษากำหนด
2. ครู ใช้มาตรฐานเป็นกรอบแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองตามคุณลักษณะและคุณสมบัติตามที่มาตรฐานกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่มาตรฐานกำหนดไว้
3. ท้องถิ่นและสถานศึกษา ใช้มาตรฐานเป็นแนวทางร่วมมือกันจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
4. พ่อแม่ผู้ปกครอง ประชาชนและผู้นำชุมชน ใช้มาตรฐานเป็นเครื่องมือสื่อสารให้ประชาชนได้รับทราบกระบวนการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้คนไทยในท้องถิ่นเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้การจัดการศึกษาช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
5. ประเทศชาติ ใช้มาตรฐานเป็นเครื่องมือที่ทำให้ทุกองค์ประกอบของระบบการศึกษาขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน สู่เป้าหมายเดียวกัน และทำให้เกิดภาพการจัดการศึกษาที่มีความหมาย

สำนักทดสอบทางการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้เสนอมาตรฐานการจัดการศึกษา ซึ่งได้จากการศึกษางานวิจัย บทความ บทสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา

ผู้บริหารดีเด่นตลอดจนการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลทั่วไป สามารถสรุปได้ว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสิ่งสำคัญที่บ่งบอกได้อย่างชัดเจนหลายประการ ได้แก่ มีการกำหนดภารกิจของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีการกำกับติดตามงานสม่ำเสมอ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชนมีความใกล้ชิดและไว้วางใจกัน มีการตั้งความคาดหวังของผลสำเร็จไว้สูง มีความเป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ทั้งครูและผู้บริหารมีการสร้างโอกาสในการเรียนรู้และใช้เวลาผู้เรียนในการทำงานกลุ่มมากขึ้น จัดสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นอย่างมีระเบียบ สะอาด และปลอดภัย มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจนสอดคล้องกับเป้าหมายใช้กลวิธีการประเมินที่หลากหลาย จัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจกระตือรือร้นในการที่จะเรียนรู้ จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ ขจัดสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคสำหรับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน พัฒนางานอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างเต็มที่และวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อวิเคราะห์ลักษณะหรือกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว สามารถจัดแบ่งปัจจัยที่สะท้อน คุณภาพการศึกษาได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการจัดการศึกษา(มองที่ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองชุมชน) 3) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (มองที่การร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชน) 4) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา (มองที่ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญาและอุดมการณ์ของสถานศึกษา) และ 5) ด้านมาตรการส่งเสริม (มองที่การดำเนินงานเพื่อตอบสนองนโยบายตามอุดมการณ์ของสถานศึกษาและนโยบายของรัฐในขณะปัจจุบัน)

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2558) มีพันธกิจหลักในการทดสอบและประเมินผลทางการศึกษาระดับชาติตามมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับและทุกประเภทการศึกษาเพื่อให้คนไทยมีคุณภาพ ได้กำหนดให้ทุกสถานศึกษาส่งนักเรียนเข้ารับการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐานหรือ O-NET เพื่อทดสอบความรู้และความคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งวัตถุประสงค์การสอบคือ

1. ใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการจบการศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. ใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
3. ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียน
4. ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชาติ
5. การนำผลการทดสอบ O-NET ไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่น

กล่าวโดยสรุปแล้ว มาตรฐานการศึกษาในการประเมินคุณภาพนั้น สถานศึกษาที่จะได้รับการประเมินผ่านเกณฑ์มาตรฐานนั้นจะมองจากคุณภาพมาตรฐานของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ภายในสถานศึกษา คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน ครู ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา

2. ภายนอกสถานศึกษา คือ ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียน และประกอบบรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มเป็นข้อมูลการศึกษางานวิจัยด้านคุณภาพผู้เรียน ดังรายละเอียดดังนี้

3.4 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ได้กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนไว้ 6 มาตรฐานดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ ประกอบไปด้วย 6 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพและออกกำลังกายสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน

ตัวบ่งชี้ที่ 1.3 ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงตนเองจากสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรคภัย อุบัติเหตุและปัญหาทางเพศ

ตัวบ่งชี้ที่ 1.4 เห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่น

ตัวบ่งชี้ที่ 1.6 สร้างผลงานจากเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี /นาฏศิลป์ กีฬา/

นันทนาการตามจินตนาการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ประกอบไปด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 เอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูทดแทนต่อผู้มีพระคุณ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ตัวบ่งชี้ที่ 2.4 ตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ประกอบไปด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้และสื่อต่าง รอบตัว

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 มีทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียนและตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

ตัวบ่งชี้ที่ 3.3 เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 3.4 ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และนำเสนอผลงาน

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล ประกอบไปด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 สรุปความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟังและดู และสื่อสารโดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 4.2 นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 4.3 กำหนดเป้าหมาย คาดการณ์ ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ

ตัวบ่งชี้ที่ 4.4 มีความคิดริเริ่ม และสร้างผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ประกอบไปด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละกลุ่มสาระเป็นไปตามเกณฑ์

ตัวบ่งชี้ที่ 5.2 ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์

ตัวบ่งชี้ที่ 5.3 ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนเป็นไปตามเกณฑ์

ตัวบ่งชี้ที่ 5.4 ผลการทดสอบระดับชาติเป็นไปตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 6 : ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ประกอบไปด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 6.1 วางแผนการทำงานและดำเนินการจนสำเร็จ

ตัวบ่งชี้ที่ 6.2 ทำงานอย่างมีความสุข มุ่งมั่นพัฒนางาน และภูมิใจในผลงานของตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 6.3 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ตัวบ่งชี้ที่ 6.4 มีความรู้สึที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ได้กำหนด

มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนเพื่อใช้ในการประเมินภายนอก ในรอบการประเมินที่ 3 ช่วงปีการศึกษา 2554-2558 โดยกำหนดไว้ 5 ตัวบ่งชี้ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ รวมทั้งรู้จักดูแลตนเองให้มีความปลอดภัย

ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 : ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 ผู้เรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 ผู้เรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้จากการอ่านและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับผู้อื่นทั้งในและนอก

สถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น

ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 ผู้เรียนมีความสามารถด้านการคิด

ตัวบ่งชี้ที่ 4.2 ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคม

ตัวบ่งชี้ที่ 5 : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยใน

ระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ตัวบ่งชี้ที่ 5.2 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ใน

ระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ตัวบ่งชี้ที่ 5.3 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ใน

ระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ตัวบ่งชี้ที่ 5.4 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ตัวบ่งชี้ที่ 5.5 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและ

พลศึกษาในระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ตัวบ่งชี้ที่ 5.6 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ใน

ระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ตัวบ่งชี้ที่ 5.7 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

และเทคโนโลยีในระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ตัวบ่งชี้ที่ 5.8 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้

ภาษาต่างประเทศ ในระดับชั้น ม.3 และ ม.6

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการ
ประเมินคุณภาพภายใน (2559) ได้กำหนดมาตรฐานในด้านคุณภาพผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับการ
ประกันคุณภาพภายนอกดังนี้

มาตรฐาน ด้านคุณภาพผู้เรียน

1. ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน

1.1 ความสามารถในการอ่านเขียนการสื่อสาร การคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น

1.2 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์ ภูมิปัญญา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา

1.3 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1.4 ความก้าวหน้าทางการเรียนตามหลักสูตรของสถานศึกษา

1.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนากิจการจากการทดสอบระดับชาติ

1.6 ความพร้อมในการศึกษาต่อ การฝึกงาน หรือการทำงาน

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

2.1 การมีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด โดยไม่ขัดกับกฎหมายและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

2.2 ความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย

2.3 การยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและหลากหลาย

2.4 สุขภาวะทางร่างกาย และสุขภาพจิตทางสังคม

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดวิชาในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-Net) (2558) ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับชาติ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 โดยมีสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) เป็นผู้ดำเนินการทดสอบ ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้ารับการทดสอบระดับชาติ เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการสามารถใช้ผลการประเมินในการกำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษาของประเทศซึ่งมีการกำหนดการทดสอบมาตรฐานการเรียนรู้ใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่

1. ภาษาไทย

2. คณิตศาสตร์

3. วิทยาศาสตร์

4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

5. ภาษาอังกฤษ

และเพื่อให้งานวิจัยได้ผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเฉพาะ คุณภาพผู้เรียนที่สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

ได้ดำเนินการทดสอบ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดวิชาในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-Net) (2558) ใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และ 5) ภาษาอังกฤษ

4. สภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 6 มีพื้นที่รับผิดชอบ 2 จังหวัดคือ จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีที่ตั้งของสำนักงานเขตพื้นที่อยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำหน้าที่บริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับมัธยมศึกษาซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) มีโรงเรียนในสังกัดรวม 54 โรงเรียน โดยแยกออกเป็นในจังหวัดสมุทรปราการจำนวน 25 โรงเรียน และในจังหวัดฉะเชิงเทราจำนวน 29 โรงเรียน และในปีการศึกษา 2561 มีจำนวนผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 54 คน และ ครูผู้สอนจำนวน 3,227 คน และนักเรียนจำนวนทั้งหมด 61,610 คน

4.1 ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6

จากข้อมูลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-Net) ของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 จากโรงเรียนในสังกัดจำนวน 54 โรงเรียน พบว่า คุณภาพผู้เรียนสามารถเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยตามรายวิชาได้ดังนี้ภาษาไทย 55.41 คะแนน สังคมศึกษา 53.23 วิทยาศาสตร์ 46.62 ภาษาอังกฤษ 42.52 และคณิตศาสตร์ 39.24

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 มีพื้นที่ดูแลรับผิดชอบสถานศึกษาจำนวน 54 แห่งครอบคลุม 2 จังหวัดคือ จังหวัดสมุทรปราการ 25 แห่ง และจังหวัดฉะเชิงเทรา 29 แห่ง ซึ่งการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ นักเรียนได้รับการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-Net) ไปแล้วและสามารถสรุปผลการประเมินในด้านมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนทั้ง 5 รายวิชาได้ดังนี้

ตารางที่ 2.4 ผลการประเมินการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินขั้นพื้นฐาน (O-Net) ของนักเรียน
ที่ศึกษาอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 6 พื้นที่จังหวัด
สมุทรปราการ

มาตรฐาน คุณภาพผู้เรียน	ผลการประเมินคุณภาพ	
	คะแนนเฉลี่ย	อันดับ
รายวิชาที่ 1 ภาษาไทย	54.95	1
รายวิชาที่ 2 คณิตศาสตร์	38.70	5
รายวิชาที่ 3 วิทยาศาสตร์	45.88	3
รายวิชาที่ 4 สังคมศึกษา	52.64	2
รายวิชาที่ 5 ภาษาอังกฤษ	42.90	4

ที่มา : ฌภัทร ศรีละมัย (ศึกษานิเทศก์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 6

จากผลการประเมินการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินขั้นพื้นฐาน (O-Net) ของ
นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 6 พื้นที่จังหวัด
สมุทรปราการ ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพผู้เรียนในแต่ละรายวิชา มีเพียงรายวิชาภาษาไทย
และสังคมศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยเกินร้อยละ 50 และในรายวิชาคณิตศาสตร์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

กล่าวโดยสรุป คุณภาพผู้เรียนในเขตจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 6 นั้นยังควรได้รับการปรับปรุงพัฒนาต่อไปโดยเฉพาะในรายวิชา
คณิตศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดในการที่จะสะท้อนคุณภาพผู้เรียนในภาพรวมของตัวผู้เรียน
เองและภาพรวมสถานศึกษาอย่างมาก

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พบว่า ผลการศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้าน
สถานศึกษา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตร

แกนกลาง พ.ศ.2551 ของนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับปัจจัยด้านนักเรียนได้แก่ เพศ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน และปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่รายได้ผู้ปกครอง โดยมีความสัมพันธ์ตั้งแต่ .278 ถึง .360 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านอื่นๆ

จิตพร คำวัน (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทผู้บริหารในกำหนดนโยบายการส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า มีระดับมาก คือ 1) ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ 2) ด้านการพัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี 3) ด้านการพัฒนาความใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน 5) ด้านการคิดเป็นทำเป็น

มานิช จุลสุคนธ์ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการของผู้ปกครองด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนภัทรดล อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า (1)ความต้องการของผู้ปกครองพิจารณาตามรายด้านแล้ว อยู่ในระดับมากที่สุด 8 มาตรฐาน (2) ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษา อาชีพแตกต่างกันมีความต้องการด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในภาพรวม และแยกตามมาตรฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณฑล ถาวรยิ่ง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า(1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 18อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านผู้นำการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำที่ต้องการแก้ปัญหา และด้านการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง (2)คุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 18 อยู่ในระดับมาก (3)ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัชลี คำจริง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของจรรยาบรรณของวิชาชีพครูกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการเขต 1 พบว่า (1) ระดับจรรยาบรรณของวิชาชีพของครูในโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการเขต 1 ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก (2) คุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการเขต 1 ทุกมาตรฐานอยู่ในระดับมากยกเว้น มาตรฐานที่ 5 อยู่ในระดับดี (3) ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณของวิชาชีพครูกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่

การศึกษาสมุทรปราการเขต 1 ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประวิดา มีเปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม พบว่า ระดับปัจจัยและระดับมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ปัจจัยกับมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนด้านผู้ปกครอง ด้านผู้บริหาร ด้านอาคาร สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านนักเรียน สามารถร่วมกันพยากรณ์มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนโดยรวมได้ร้อยละ 44.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิราภรณ์ ช่วยบำรุง (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านกระบวนการบริหาร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 พิจารณาตัวแปรปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดคือ ด้านกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา และด้านกระบวนการบริหาร พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ส่วนด้านกระบวนการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง และปัจจัยด้านกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาและด้านกระบวนการบริหารร่วมกัน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับสูง และสามารถพยากรณ์คุณภาพการศึกษาได้ร้อยละ 81

ณิกิธรรัตน์ ทัพขาว (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ขอนแก่นเขต 1 พบว่า (1) โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมมีส่วนร่วมในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การดำเนินการ ส่วนที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การประเมินผล (2) การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จำแนกตามขนาดสถานศึกษาสถานศึกษาที่มีขนาดที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อเปรียบเทียบคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา พบว่า คุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปทุมพร ห่องบุตรศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยด้านคุณภาพผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครพนม พบว่า การบริหารงานตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยด้านคุณภาพผู้เรียน ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบ จำแนกตาม วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

พงษ์อิศรา ประหยัทธิพรย์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ในสังกัดเขตพื้นที่ การศึกษา มัชฌมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษากับการคุณลักษณะผู้เรียนสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความสัมพันธ์อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการคุณลักษณะผู้เรียน สู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

สุตามาส ศรีนอก (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสมรรถนะครูและทักษะชีวิตของ นักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า พบว่า (1) ระดับสมรรถนะครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การสร้าง ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษา และการพัฒนาตนเอง (2) ระดับทักษะชีวิตของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย คือ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น และการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่าง และการจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด (3) ตัวแปรระดับนักเรียน ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลทางบวกต่อคุณภาพผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ การจัดการกับอารมณ์และความเครียดส่งผลทางลบต่อคุณภาพ ผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรระดับครู ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและ การจัดการเรียนรู้ ส่งผลทางบวกต่อคุณภาพผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการ พัฒนาตนเองส่งผลทางลบต่อคุณภาพผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดวงเดือน แก้วฝ้าย (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการบริหารวิชาการที่ส่งผลต่อ คุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศกนครเขต 3 พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวิชาการส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน พบ 4 ตัวแปรที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 ด้านการแนะแนวศึกษาต่อ ส่งเสริมสนับสนุนวิชาการแก่ ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 และการ ดำเนินงานเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5

สายพิน สมศรี (2558) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก โดยแสดงบทบาทด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือ การพัฒนาบุคลากร การประเมินผล และการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา การสร้างแรงจูงใจ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมเทคโนโลยีทางการศึกษา ตามลำดับ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Crowser (2008) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของนักการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาในชนบท ในมอนแทนา, เซาท์ดาโคตาและไวโอมิง ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าทักษะคติของนักการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง เทคโนโลยี การริเริ่มปฏิรูปการศึกษา สภาพอาคารเรียน ทรัพยากรด้านการเงินของชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งทุกด้านล้วนส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

Renmin Ye (2008) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะของครู ด้านความเชื่อ ความสัมพันธ์กับนักเรียน และการบริการด้านการศึกษาวិทยาศาสตร์ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า มีความสัมพันธ์มากที่สุดระหว่างลักษณะของครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และในด้านความเชื่อเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไม่ถึงระดับที่มีนัยสำคัญ

Jaiyeoba and Atanda (2009) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยคุณภาพที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในทางตะวันตกเฉียงใต้และทิศเหนือกลางประเทศไนจีเรีย ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง 1,014 คน ได้จากครูคณิตศาสตร์และครูใหญ่ที่เลือกผ่านขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน พบว่า สองตัวแปรที่มีส่วนสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกและวัสดุการเรียนการสอน ตามลำดับ วัสดุการเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก (ห้องสุขา) ได้รับการตัดสินใจที่มีส่วนสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ ดังนั้นรัฐบาลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ควรตรวจสอบให้แน่ใจว่าโรงเรียนมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ และเสนอแนะให้มีอุปกรณ์การเรียนที่เพียงพอในโรงเรียน

Char-Shenda D. Covington (2010) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ขวัญและกำลังใจของครูที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า 1) ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างขวัญกำลังใจของครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (ซึ่งไม่เป็นไปตามความคาดหวัง) 2) ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างขวัญกำลังใจของครูและความสามารถของนักเรียน (เป็นไปตามความคาดหวัง) 3) ไม่มี

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของครู ขวัญกำลังใจของครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

Davis Worshington (2011) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพครู และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในเซาท์คาโรไลนา ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมุ่งศึกษากับครูที่มีการสอนมากกว่า 5 ปี พบว่า ประสิทธิภาพการสอนของครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 5 ปี มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่จะมีความสัมพันธ์ที่ต่ำ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นกิจการที่มีความซับซ้อน มีงานวิจัยอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมายที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนซึ่งเป็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของครู ซึ่งควรศึกษาเพิ่มในปัจจัยด้านอื่นๆต่อไป

Farooq (2011) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ในเมืองเมโทพลิเทนประเทศปากีสถาน พบว่าสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และผู้ปกครองส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งนักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดี อยู่ในสภาพสังคมที่ดี จะมีคุณภาพในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมดีกว่าคนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ และอยู่ในสภาพสังคมที่ต่ำกว่า และเป็นที่น่าสนใจว่าระดับการศึกษาของผู้ปกครองส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มากกว่าอาชีพของผู้ปกครอง

Ward (2015) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอนของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา พบว่าคุณภาพของครูมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งความสามารถในการสอนของครู และประสบการณ์ในการสอน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคะแนนจากการทดสอบมาตรฐานแคลิฟอร์เนีย (CSTs) สรุปผลการวิจัยส่วนใหญ่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นในรายวิชานั้นๆจะสัมพันธ์กับครูผู้สอนที่จบเอกวิชานั้นโดยตรง ซึ่งหัวหน้างานบุคคล หรือแผนกทรัพยากรมนุษย์ควรพิจารณาการจ้างงานบุคลากรและจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามสาขาวิชาเอก